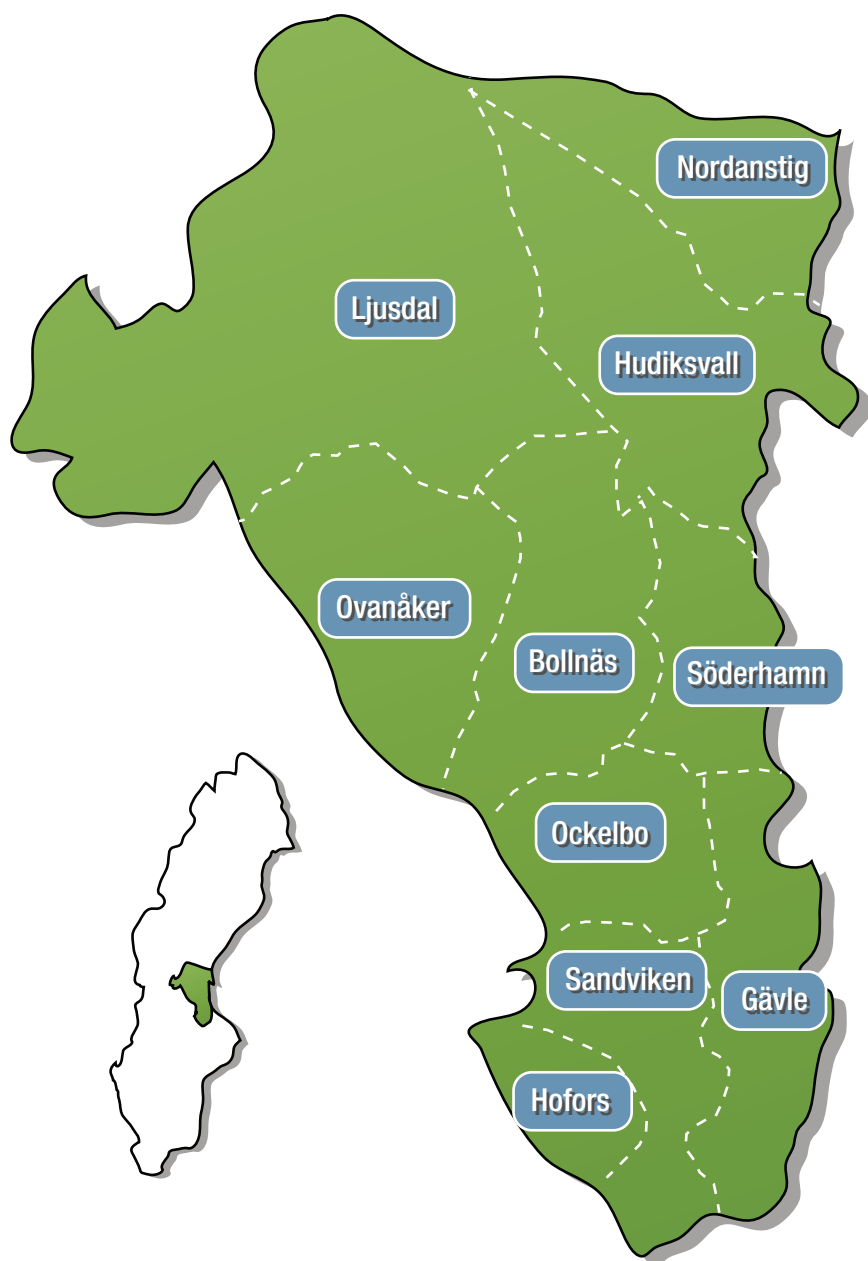

LUPP

Lokal uppföljning av ungdomspolitiken

GÄVLEBORGS LÄN

LUPP står för lokal uppföljning av ungdomspolitiken. Hösten 2013 genomfördes i Gävleborg en enkät i årskurs 8 och årskurs 2 på gymnasiet samt bland gruppen unga vuxna, 19-25 år. Frågorna handlade bland annat om arbete, skola, fritid och hur unga i Gävleborgs län ser på framtiden. Svaren kan du läsa i den här rapporten.

Vill du läsa mer om hur vi arbetar med unga på Region Gävleborg?

Besök gärna:
regiongavleborg.se/barnounga

Innehållsförteckning

Förord	3
Inledning	4
Sammanfattning	5
Beskrivning av data	6
Läsanvisningar	8
Beskrivning av situationen i länet	9
Fokusområde 1. Delaktighet och inflytande	11
Fokusområde 2. Utbildning	18
Fokusområde 3. Regional kompetensförsörjning.....	26
Fokusområde 4. Fritid med kultur.....	38
Fokusområde 5. Tryggt och säkert.....	49
Förändringar i ungas situation.....	59
Förslag till åtgärder.....	62
Slutord	66

Gävle 140221

Förord

Att unga känner sig delaktiga i vårt samhälle - att de kan påverka sin egen situation, men också samhällets utveckling, är viktiga hörnstenar i ett långsiktigt utvecklingsarbete. Barn och unga i Gävleborg ska ses som resurser och användas som experter på vad de faktiskt är experter på - hur det är att vara ung i Gävleborg!

För att vårt arbete med ungdomspolitik ska bygga på kunskap har Region Gävleborg i samarbete med länets kommuner under hösten 2013 genomfört LUPP, lokal uppföljning av ungdomspolitiken. LUPP är en bred enkät som ger mycket information och kunskap om unga, och ska ses som ett verktyg för oss att följa upp och utveckla den lokala och regionala ungdomspolitiken. Denna rapport analyserar resultatet för hela länet. På följande sidor finns den samlade bilden för årskurs åtta, årskurs två på gymnasiet samt gruppen unga vuxna, 19-25 år.

Rapporten visar att unga i Gävleborg vill vara med och påverka, men upplever inte att de har makten och möjligheten att göra det i den utsträckning de önskar. Att känna sig som del i ett sammanhang, ett sammanhang som går att påverka, är en av de viktigaste faktorerna för såväl god hälsa som en positiv bild av hemorten. Att möjliggöra inflytande och delaktighet på alla arenor som rör unga såsom skolan, arbetslivet och civilsamhället blir oerhört viktigt - både för individen och för samhällsutvecklingen.

Vi ser också att många trivs i Gävleborg, ser ljus på framtiden och att många vill starta företag! Tillsammans kan vi som förtroendevalda, tjänstemän, arbetsliv och civilsamhälle möjliggöra ett Gävleborg där alla människor, oavsett ålder, kan vara aktiva medskapare i samhällsutvecklingen. Tillsammans kan vi skapa ett Gävleborg där unga får den plats de har rätt till - en plats där unga har reellt inflytande, trivs och är medskapare!

Sven-Åke Thoresen

Regionstyrelsens ordförande
Region Gävleborg

Carolin Sundberg

Projektledare
Region Gävleborg

Inledning

2010 genomfördes för första gången LUPP regionalt i Gävleborg, och då bland gruppen unga vuxna. Samtidigt genomförde åtta av tio kommuner enkäten i årskurs åtta och årskurs två på gymnasiet. För att följa upp arbetet som pågått sedan dess beslutade samtliga tio kommuner tillsammans med Region Gävleborg att genomföra LUPP igen 2013. I det här arbetet har Region Gävleborg haft samordningsansvar mellan kommunerna samt upphandlat en gemensam analyskonsult, Sweco Strategy AB.

Sweco Strategy AB har bearbetat enkätsvaren, tabulerat dem samt kommenterat och analyserat. Rapporten är uppdelad på fem fokusområden; *delaktighet och inflytande, utbildning, regional kompetensförsörjning, fritid med kultur* samt *tryggt och säkert*. Dessa fokusområden har utifrån LUPP-enkäten tagits fram av ungdomsstrateger i länets kommuner, ansvariga på Region Gävleborg samt Sweco Strategy AB. Ansvarig från Sweco Strategy AB har varit seniorkonsult Magnus Björkström som även har genomfört större delen av uppdraget. Terese Strenger och Emma Andersson har bidragit med texter för områdesbeskrivningar. Helena Lund, Petra Bäckman, Stefan Wing och Johanna Lundberg har medverkat i framtagandet av åtgärdsförslag. Sweco Strategy AB tackar för förtroendet och för möjligheten att medverka i regionens arbete med att bygga ett socialt hållbart samhälle.

Stockholm 17 februari 2014,

Magnus Björkström, seniorkonsult

Sweco Strategy AB

Sammanfattning

Gävleborgsregionens stora och långsiktiga utmaningar är att sänka ungdomsarbetslösheten och höja utbildningsnivån. Gävleborgs län har generellt en låg utbildningsnivå. I jämförelse med riket är andelen högskoleutbildade lägre i samtliga kommuner i länet. I Gävle kommun är andelen högskoleutbildade nästan i linje med rikssnittet. Utbildningsområdet i länet liksom i riket är präglad av en skillnad mellan män och kvinnor, där andelen högskoleutbildade män överlag är lägre än andelen högskoleutbildade kvinnor. Enligt Arbetsförmedlingens månadsstatistik för december 2013 uppgår ungdomsarbetslösheten i Gävleborg till drygt 26 procent. Ungdomsarbetslösheten i länet ligger därmed långt över rikssnittet.

Invånarnas engagemang och ungdomars delaktighet är viktiga förutsättningar för regionens förmåga att attrahera ungdomar att stanna kvar på hemorten. Över en tredjedel av ungdomarna i Gävleborg bland såväl killar som tjejer vill vara med och påverka i kommunala frågor. Värt att uppmärksamma är att kring 40 procent av de positiva inte vet vart de ska vända sig om de vill påverka. Detta är inom vissa åldersgrupper 14 procentenheter bättre än 2010, men en fortsatt utmaning.

Ett sätt att utveckla elevernas kunskaper i demokrati och värdegrund är att driva en skolorganisation som är öppen för inflytande och delaktighet. I Gävleborg är de allra flesta nöjda med sin skolsituation vilket är positivt. En fjärdedel, vilket också är en betydande del av ungdomarna, är dessvärre inte nöjda. När det kommer till inflytande ser viljan att påverka relativt lika ut både för killar och för tjejer. Däremot är killarna överlag mer nöjda med det inflytande de får utöva.

Bland högstadieeleverna planerar, som förväntat, nästan alla att studera på gymnasiet efter avslutad grundskola. Anmärkningsvärt är att fler planerar att pendla till en annan kommun än att studera i en lokal gymnasieskola. En jämförelse mellan kommuner visar att de stora kommunerna kommer att ha mindre utpendling och större inpendling av gymnasiestudenter. En tredjedel av ungdomarna tror att de kommer att studera vidare direkt efter gymnasiet. Det är en lägre andel än den som enligt rikssnittet kommer att studera vidare. Ungefär hälften av ungdomarna tror att de kommer att lämna kommunen och en stor andel är osäkra. Bland skoleleverna är det endast en tiondel som tror att de inte kommer att flytta från kommunen.

Tidigare forskning har visat att fritidsaktiviteter har stor betydelse för hur ungdomar mår och trivs i skolan. De flesta som svarat i LUPP-undersökningen, oavsett ålder, anser att de har lagom med fritid. I Gävleborg är tjejerna något mer missnöjda jämfört med killarna med den tid de har till fritidsaktiviteter.

När det kommer till trygghet i skolan och i det övriga samhället är det överlag fler killar som upplever att de är trygga. Nära en av fem bland högstadieeleverna upplever att de blivit mobbade eller utfrysta det senaste halvåret. När det kommer till mobbning är tjejer betydligt mer utsatta än killar.

I jämförelse med svaren från år 2010 har andelen som kan tänka sig att flytta tillbaka till kommunen på grund av jobb kraftigt reducerats i gruppen unga vuxna. Även bland gymnasieelever har gruppen minskat, men inte alls lika mycket. Denna attitydförändring är problematisk eftersom den kan spegla en uppfattning att jobb inte är en rimlig anledning till att flytta tillbaka till kommunerna.

Med anledning av länets utmaningar avseende utbildning och arbetsmarknad föreslår Sweco ett flertal åtgärdsområden, bland annat:

- Medborgardialog mellan ungdomar och regionala eller kommunala beslutsfattare
- Trygghetsvandringar med ungdomar i sina egna bostadsområden
- Skapa ”jobbmässor” för barn där man får prova på olika yrken i en lekfull miljö
- Arrangera besök av yrkesprofessionella i skolor

Beskrivning av data

LUPP är en undersökning som Ungdomsstyrelsen årligen tillhandahåller frågeformulär och webbverktyg för. Enkäten består av en omfattande mängd frågor och länets ungdomsstrateger har tillsammans med Region Gävleborg och Sweco prioriterat fem fokusområden. Fokusområdena är enligt kapitelindelningen. Alla länets tio kommuner har deltagit i undersökningen, där elva rapporter har producerats; en regional rapport till Region Gävleborg och en lokal till respektive kommun i länet.

Underlaget för rapporten är enkätundersökningar i tre olika ålderskategorier; årskurs åtta, årskurs två på gymnasiet samt unga vuxna som är mellan 19 och 25 år. Ockelbo har även med elever från årskurs sju samt från årskurs nio i sitt urval. Skolungdomarna har fått besvara enkäten under skoltid medan unga vuxna har fått en enkät skickad med posten. Enkäten har varit möjlig att svara på i pappers- och elektronisk form. Unga vuxna fick efter utskick en påminnelse utan ett nytt pappersformulär, men formuläret har hela tiden funnits tillgängligt på webben. Undersökningen pågick från slutet av september fram till mitten av november år 2013.

Svarsfrekvens Gävleborg	Åk 8			Åk 2		
	Urval	Svar	Svars- frekvens	Urval	Svar	Svars- frekvens
Bollnäs	208	165	79%	383	271	71%
Gävle	925	718	78%	1322	732	55%
Hofors	85	85	100%	37	24	65%
Hudiksvall	368	269	73%	437	331	76%
Ljusdal	216	208	96%	187	115	61%
Nordanstig	64	61	95%	---	---	---
Ockelbo	156	136	87%	---	---	---
Ovanåker	108	99	92%	97	69	71%
Sandviken	362	337	93%	379	338	89%
Söderhamn	213	129	61%	248	113	46%
Länet summerat	2705	2207	82%	3090	1993	64%
Region Gävleborg	19-25 år					
	Urval	Svar	Svars- frekvens			
	2000	598	30%			

Totalundersökningar inom respektive årskurs gjordes med skolungdomarna vilka svarade under lektionstid. Nordanstig och Ockelbo har inga egna gymnasieskolor men har ändå underlag för gymnasieungdomarna som bor i kommunen i och med att insamling har skett i skolor i övriga kommuner i länet vars svar kan härledas till boendekommunen.

Det finns elever som dagpendlar ut från eller in till de flesta av länets kommuner, vilket hade kunnat påverka undersökningarnas kommunala representativitet. För att säkerställa representativiteten har eleverna, oavsett var de

besvarat enkäten, fått svara på vilken kommun de bor i. Det svaret har fått avgöra vilken kommun de sorterats in under i redovisningen av huvuddelen av frågorna. Kommunen de befann sig i när de besvarade enkäten har avgjort vilken kommun de ska tillhöra när skolfrågorna redovisas. En individ som bor i Ockelbo men som studerar i Gävle presenteras således som tillhörande Ockelbo i de flesta av frågorna, men hen ingår i Gävle i samtliga frågor som är relaterade till skolmiljö.

Ungdomarna är genom hela rapporten presenterade per könstillhörighet. För att kunna göra jämförelser mellan kön i enkäten var det möjligt att ange könstillhörighet enligt:

- *tjej/kvinna*
- *kille/man*
- *annan könstillhörighet (personer som inte är eller inte känner sig tillhöra könen tjej eller kille)*

Det var i de olika enkäterna mellan noll och en procent som markerade alternativet *annan könstillhörighet*. Den andelen gör att underlaget är för litet för att redovisas som ett tredje alternativ vid sidan av killar/män och tjejer/kvinnor. En konsekvens av att alla frågor är uppdelade per könstillhörighet är att den grupp som markerat *annan könstillhörighet* helt försvinner i redovisningen. Eftersom gruppen är av mycket begränsad omfattning hade den inte påverkat bilden av situationen för ungdomsgruppen även om den hade varit kvar.

Urvalet av unga vuxna utgick från 100 slumpvis utvalda per kommun samt från 1000 slumpvis utvalda från hela länet. Med hög svarsfrekvens hade det inneburit att representativiteten per kommun varit god men att materialet sammantaget hade varit något överrepresenterat av unga från mindre kommuner.

I högstadiet har länets kommuner lyckats uppnå en mycket hög svarsfrekvens och representativiteten är god. Söderhamn har en något lägre svarsfrekvens jämfört med övriga kommuner och förklaringen är att länkarna till webbenkäten inte alltid fungerade. Bortfall av den karaktären är relativt opproblemiskt eftersom det inte är respondenten som gjort ett aktivt val att inte svara.

I gymnasiet är svarsfrekvenserna av varierande kvalitet, men sammantaget bör materialet betraktas som representativt med tanke på att det inte visat sig vara ett bortfall där elever gjort aktiva val att avstå från att delta. När hela klasser utgår blir bortfallet av en mer slumpmässig karaktär vilket inte är fallet när respondenter aktivt väljer att avstå. I Gävle har många gymnasieskolor varit inblandade och många har ett stort bortfall. Ingen tydlig förklaring finns. I Hofors förklarar man bortfallet med att det var höstlov samt, för en del, praktik under perioden för fältarbetet. Således har enskilda elever inte gjort aktiva val att avstå från att medverka och bortfallet är därmed mindre problematiskt. Bortfallet i Ljusdal har ingen tydlig förklaring. Söderhamn har ett stort bortfall och det förklaras med att många skolor prioriterade en annan enkät som var ute under samma period. Eleverna har i det fallet inte på eget initiativ avstått från enkäten och bortfallet är därmed mindre problematiskt.

I Region Gävleborgs undersökning inom åldersgruppen 19-25 år svarade 598 av 2000 möjliga i urvalet. Det ger en svarsfrekvens på 30 procent, vilket är problematiskt när avsikten är att kunna generalisera. För att kunna göra en bedömning av bortfallets betydelse gjordes av Region Gävleborg en bortfallsundersökning där medarbetare per telefon försökte få kontakt med ett urval av de som inte besvarat enkäten. Svarsfrekvensen i bortfallsundersökningen blev inte högre än i den ursprungliga undersökningen vilket gjorde bortfallsundersökningen oanvändbar för analys av bortfallets karaktär. Det är svårt att göra någon bedömning av bortfallet med hjälp av matchande registerdata och annan officiell statistik. Officiell statistik över arbetslöshet är svårtolkad och enkätfrågor om arbete innehåller inte de definitioner som skulle kunna göra statistiken från enkäten jämförbar med den officiella statistiken. Annars hade vi kunnat se om andelen arbetslösa är över- eller underrepresenterade. Unga kvinnor är kraftigt överrepresenterade i enkäten. 40 % av kvinnorna svarade jämfört med endast 20 % av männen. Det utfallet är en typisk skevhet som uppstår när bortfallet blir stort.

Materialet med unga vuxna kan inte fastställas vara representativt men samtidigt är det nära 600 individer som har svarat. De svar som de 600 individerna delat med sig av är mycket värda, så även om de inte kan skalas upp till att representera hela länet så kan respondenterna åtminstone representera sig själva.

Jämförelsematerialet från 2010 samlades in enligt samma tillvägagångssätt som 2013. Samtliga kommuner utom Hofors och Söderhamn har i tidsjämförelserna i den här rapporten underlag från hösten 2010. Hofors har sitt jämförelsematerial från 2005 och Söderhamn från 2009.

Läsanvisningar

Tabellerna redovisas grupperat inom respektive fokusområde. Reflektioner och analys kommer efter respektive gruppering och där uppmärksammas skillnader mellan killar och tjejer samt skillnader mellan kommuner. Kommunspecifik data för jämförelser återfinns av praktiska skäl inte i den här rapporten, men finns att ta del av utanför rapporten. Underlag för respektive kommun publiceras i enskilda kommunrapporter.

Den information som lyfts i text efter tabeller är den som Sweco tycker är mest värd att uppmärksamma och på intet sätt en komplett beskrivning av enkätsvaren. Beroende av intresse kan andra delar av tabellerna uppmärksammas, så Sweco rekommenderar att läsaren går igenom varje tabell och gör sin egen tolkning. I de fall det finns stora skillnader mellan kommuner har vi tagit upp det i texten.

Ockelbo har även elever från årskurs sju och nio med i undersökningen. För enkelhetens skull skriver vi genomgående endast årskurs åtta. Unga vuxna tilltalas *man* respektive *kvinna* i enkäten, men för att kunna harmonisera tabeller kallar vi samtliga för killar respektive tjejer.

I flera fall är enkätfrågor med värderingsskala förenklad till en variabel med ett positivt värde. Avsikten med den omkodningen är att reducera fyra eller fem värden till ett. Fördelen är då att det är möjligt att få en överblick, vilket gör det enklare att ta till sig informationen samt att det därmed går att jämföra mellan olika grupper. I samtliga omkodningar har de två mest positiva värdena använts.

Beskrivning av situationen i länet

	Riket	Gävleborg	Ockelbo	Hofors	Ovanåker	Nordanstig	Ljusdal	Gävle	Sandviken	Söderhamn	Bollnäs	Hudiksvall
Folkmängd (2012)	9 555 893	276 637	5 850	9 521	11 392	9 533	18 880	96 170	37 089	25 223	26 158	36 821
Befolkningsförändring (2007-2012)	4,1%	0,4%	-2,3%	-5,2%	-3,4%	-2,9%	-1,5%	3,8%	0,8%	-3,4%	-0,2%	-0,3%
Andel i åldersgruppen 0-17 (2012)	20%	19%	17%	18%	18%	19%	19%	20%	19%	17%	18%	19%
Andel i åldersgruppen 18-24 (2012)	10%	9%	9%	9%	8%	9%	8%	10%	9%	9%	9%	9%
Andel i åldersgruppen 25-44 (2012)	26%	22%	19%	20%	20%	20%	20%	25%	22%	19%	21%	21%
Andel i åldersgruppen 45-64 (2012)	25%	27%	30%	29%	29%	28%	28%	26%	27%	29%	28%	28%
Andel i åldersgruppen 65+ (2012)	19%	23%	24%	25%	26%	25%	25%	19%	23%	26%	25%	23%
Högskoleutbildade 3 år eller mer (kvinnor 25-64 år, 2012)	13,8%	10,8%	8,0%	7,3%	7,9%	7,9%	7,8%	13,5%	9,9%	8,3%	9,5%	11,2%
Högskoleutbildade 3 år eller mer (män 25-64 år, 2012)	9,7%	5,8%	3,3%	2,9%	3,2%	3,1%	3,2%	8,2%	5,5%	3,8%	4,5%	5,4%
Arbetslöshet (18-24 år, dec 2013)	17,2%	26,2%	25,4%	24,9%	28,4%	17,0%	26,1%	26,6%	28,4%	23,8%	27,9%	25,5%
Inkomstindex (2011)	100	90	85	87	84	83	83	95	92	85	85	90
Pendlingsnetto (2011)	-	-1 532	-626	-137	-173	-1 099	-328	723	1 033	-524	-594	193
Anmälda brott (per 100 000 av medelfolkmängden)	14 734	11 216	7 807	10 869	4 580	5 948	7 999	11 763	9 346	10 068	8 210	7 902

Källor:

Inkomstindex, pendlingsnetto, folkmängd, befolkningsförändring och åldersstruktur: Handeln i Sverige 2014.

Anmälda brott (samtliga brott): BRÅ 2012.

Andel högskoleutbildade 3 år eller mer (25-64 år): Statistiska Centralbyrån 2012.

Arbetslöshet (öppet arbetslösa eller sökande i program med aktivitetsstöd/ andel av den registerbaserade arbetskraften 18-24 år): Arbetsförmedlingen december 2013.

Tabellen ovan redovisar ett antal demografiska variabler för Gävleborgs län och dess tio kommuner. Befolkningsmässigt är Gävle länets största kommun med nära 100 000 invånare, följt av kommunerna Sandviken och Hudiksvall som har storlekar som motsvarar en tredjedel av Gävles. Den minsta folkmängden återfinns i Ockelbo kommun med knappt sex tusen invånare.

Av länets samtliga tio kommuner har de flesta haft en negativ befolkningsutveckling de senaste åren. Länets minsta kommuner är de som haft mest negativ befolkningsförändring, medan de något större kommunerna har haft en positiv eller stagnerande tillväxt. Befolkningsförändringen visar således att det finns en tydlig urbaniseringstrend inom länet där de större städerna står för befolkningsstillväxten.

Procentuellt är det Gävle som stått för den största befolkningsökningen med 3,8 % följt av Sandviken som hade en tillväxt på 0,8 %. Sammantaget hade Gävleborgs län en befolkningsförändring på 0,4 % mellan åren 2007-2012 och inte ens i Gävle kommun nådde befolkningstillväxten upp till rikssnittet.

I jämförelse med riket har Gävleborgs län en något äldre befolkningsstruktur. Gävle kommun har en liknande åldersfördelning som riket i sin helhet medan övriga kommuner har en äldre befolkning.

Gävleborgs län har generellt en låg utbildningsnivå. I jämförelse med riket är andelen högskoleutbildade lägre i samtliga kommuner i länet. I Gävle kommun är andelen högskoleutbildade nästan i linje med rikssnittet. Utbildningsområdet är i länet liksom i riket präglad av en skillnad mellan män och kvinnor där andelen högskoleutbildade män överlag är lägre än andelen högskoleutbildade kvinnor.

Enligt Arbetsförmedlingens månadsstatistik för december 2013 uppgår ungdomsarbetslösheten i Gävleborg till drygt 26%¹. Ungdomsarbetslösheten i länet är därmed nio procentenheter högre än rikssnittet vilket är allvarligt. Inom länet finns vissa skillnader mellan de olika kommunerna. Den lägsta ungdomsarbetslösheten återfinns i Nordanstig som är i nivå med rikssnittet.

I jämförelse med riket har Gävleborgs län en lägre genomsnittlig nettoinkomst per invånare. Enligt inkomstindex² från 2011 återfinns länets högsta genomsnittliga nettoinkomster i de befolkningsmässigt största kommunerna Gävle, Sandviken och Hudiksvall.

När det kommer till pendlingsmönster har Gävleborgs län sammantaget ett negativt pendlingsnetto på -1532 individer. Detta betyder att det är fler som pendlar ut från länet än vad som pendlar in till länet. Generellt är det som väntat länets större kommuner som har ett positivt pendlingsnetto medan de mindre kommunerna har ett negativt pendlingsnetto.

Enligt brottsstatistik från Brottsförebyggande rådet hade Gävleborg sammantaget 11 216 anmälda brott per 100 000 invånare år 2012. Denna siffra är klart lägre än rikssnittet och samtliga av länets kommuner har låg kriminalitet jämfört med rikssnittet³.

Med dessa uppgifter från den officiella statistiken kan vi konstatera att kommunernas och regionens stora och långsiktiga utmaningar är att höja utbildningsnivån och sänka ungdomsarbetslösheten.

¹ Statistiken för ungdomsarbetslöshet avser ungdomar mellan 18-24 år som är öppet arbetslösa eller ungdomar som deltar i program med aktivitetsstöd.

² Nettoinkomst per invånare dividerat med genomsnittet för riket.

³ Statistiken avser samtliga brott.

Fokusområde 1. Delaktighet och inflytande

Utblick: Inflytande och delaktighet är viktigt nu och i framtiden

Med *delaktighet* menar Ungdomsstyrelsen en situation där unga ingår i någon form av beslutsgemenskap med mer eller mindre jämlika villkor med övriga deltagare, men där de inte nödvändigtvis direkt påverkar beslutsfattandet. Vanligtvis handlar det om ungas subjektiva känsla av att vara delaktiga i ett sammanhang eller i en process. Begreppet *inflytande* definieras, av samma myndighet, som enskilda personers eller grupperns påverkan på aktörer i sin omvärld. En sådan påverkan kan utövas medvetet eller omedvetet, passivt eller aktivt, smalt eller brett.⁴ De definitionerna av inflytande och delaktighet är det som ligger till grund för de frågeställningar som har använts i och med LUPP-enkäterna.

Region Gävleborg har i sitt *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020* prioriterat arbetet med inflytande genom målformuleringen: ”I Gävleborg har alla reellt inflytande över sin personliga situation och deltar i samhällets utformning.”⁵

Varför är inflytande och delaktighet viktigt för kommuner och regionen? Forskaren Lotta Svensson har intresserat sig för om det finns ett samband mellan ungas upplevelser av att vara delaktiga och ha inflytande och deras tankar om att stanna eller flytta från sin hemort. Hennes forskning har fokuserat på unga boende på mindre orter, bland annat i Söderhamn och Småland. Föreställningar om var en ”rätt” ungdomstid bör utspela sig geografiskt visar sig nämligen ha betydelse för hur unga på landsorten blir betraktade och betraktar sig själva. Detta har i sin tur eventuellt betydelse för deras möjligheter till inflytande när den stora utflyttningen kan tänkas bidra till ett mindre intresse för att ta vara på ungdomarnas åsikter.⁶ Inflytande kan i det avseendet vara en nyckel till att få fler unga att stanna kvar på orten, alternativt att ungdomarna kan tänkas vara mer positiva till att flytta tillbaka om de har fått vara med och forma kommunen.

Vidare visar Svenssons forskning att *önskan* om att kunna påverka sin närmaste omgivning är relativt jämnt fördelad hos olika ungdomsgrupper⁷. Däremot skiljer sig grupperna avseende ungdomarnas tro på sina *möjligheter* att kunna påverka. Ungdomar med arbetarbakgrund tror inte på möjligheten att kunna vara mer delaktiga. Killarna är i högre grad än tjejerna arga och frustrerade över detta. Ungdomar med tjänstemannabakgrund har över lag större tilltro till sina möjligheter att kunna påverka. Det är framför allt killar med tjänstemannabakgrund som uttrycker mest förhoppning om att de ska kunna påverka lokalsamhället eller samhällsutvecklingen, men inte heller de menar att det är lätt. Således är såväl kön som social bakgrund mycket viktiga perspektiv i utvecklingen av en lokal och regional ungdomspolitik.

I mindre kommuner är invånarnas engagemang för ortens utveckling av stor betydelse för hur ortens framtid kommer att se ut. Ungdomarnas inställning till orten, och deras möjligheter att delta i och påverka utvecklingen, har i detta sammanhang både en praktisk och en symbolisk betydelse. De inflytelserika nätverken i mindre kommuner riskerar att domineras av traditionella synsätt och värderingar, både i frågan om *hur* dialogen om samhällsutveckling ska gå till och om *vilka* som ska få möjlighet att delta i samtalen. Det är sällan fråga om medvetna ställningstaganden, utan det handlar om

⁴ Ungdomsstyrelsen, Fokus 10 En analys av ungas inflytande, 2010, Stockholm.

⁵ Region Gävleborg *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020*, 2014, Gävle.

⁶ Artikel "Här får du inte vara med om du inte flyttar härifrån" i Locus, en tidskrift utgiven av Institutionen för individ, omvärld och lärande vid Lärarhögskolan i Stockholm 2006.

⁷ Ibid.

värderingar och uppfattningar som tar sig uttryck i till exempel förväntningar på vilka som är att räkna med, vilka som uppmuntras att delta och vilka sätt att kommunicera som blir godtagna. Nationellt och regionalt finns en medvetenhet om att befintliga nätverk i många mindre samhällen behöver förnyas för att regionerna inte ska sacka efter i samhällsutvecklingen. Det innebär att nya nätverk och nya relationer måste utformas och att nya aktörer måste tillkomma.⁸

Samma forskning visar att ungdomar som uttrycker att de vill stanna kvar på hemorten ofta kan bli betraktade med misstro av många av de äldre som omger dem. Dessa ungdomar får på så sätt ingen upplevelse av, eller medvetenhet om, att de skulle kunna ha något att bidra med i den lokala utvecklingen. Dessa unga människors livsval skulle kunna ses som en lokal tillgång, men bland de observerade tongivande äldre kommuninvånarna riskerar deras beslut att stanna kvar på orten inte att ses som ett aktivt val, utan snarare som ett bevis på passivitet och oförmåga. Om de ungdomar som vill stanna på orten inte ges möjlighet att bidra kommer de inte heller själva att bli intresserade av att påverka samhället. För att en individ ska ta steget att erbjuda sina förmågor till gemensam nytta så måste han eller hon uppfatta sina förmågor som en resurs. Att det finns unga som uppfattar att det inte är önskat är inte bara en förlust för individen utan också för den landsbygd som behöver ny utvecklingskraft.⁹

I kommande tabeller ska vi se hur det aktuella läget gällande delaktighet och inflytande i regionen ser ut.

⁸ Ibid.

⁹ Ungdomsstyrelsen, Fokus 10 En analys av ungas inflytande, 2010, Stockholm.

Förutsättningar för inflytandearbete

Tabell 1.1-1.3.

		Åk 8 Länets	Åk 2 Länets	19-25 Länets
Tabell 1.1. Vilja att påverka*				
Vill vara med och påverka i frågor som rör den kommun där hen bor	Alla	38%	43%	39%
	Tjej	43%	45%	40%
	Kille	34%	41%	37%
Vart vända sig för att påverka: någon som hen känner	Alla	28%	20%	16%
	Tjej	29%	22%	14%
	Kille	26%	17%	19%
Vart vända sig för att påverka: politiskt parti eller politiskt ungdomsförbund	Alla	11%	14%	13%
	Tjej	10%	14%	11%
	Kille	12%	14%	17%
Vart vända sig för att påverka: förening eller organisation	Alla	7%	8%	9%
	Tjej	7%	7%	10%
	Kille	7%	9%	7%
Vart vända sig för att påverka: internet/sociala medier	Alla	12%	13%	15%
	Tjej	12%	13%	15%
	Kille	11%	12%	16%
Vart vända sig för att påverka: tjänstemän eller politiker	Alla	8%	10%	14%
	Tjej	8%	9%	13%
	Kille	9%	11%	17%
Vart vända sig för att påverka: någon organiserad ungdomsgrupp som jobbar med inflytande	Alla	8%	8%	5%
	Tjej	10%	10%	6%
	Kille	6%	6%	3%
Vart vända sig för att påverka: annat	Alla	6%	4%	4%
	Tjej	6%	4%	3%
	Kille	6%	4%	7%
Vart vända sig för att påverka: vet inte	Alla	39%	44%	48%
	Tjej	43%	46%	52%
	Kille	35%	42%	41%

*Alla procentsatser utgår från de som vill vara med och påverka.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 1.2. Vill inte påverka*				
Vill inte vara med och påverka i frågor som rör den kommun där hen bor	Alla	62%	57%	61%
	Tjej	57%	55%	60%
	Kille	66%	59%	63%
Anledning till att inte vilja påverka: kan för lite om hur hen ska göra	Alla	33%	30%	32%
	Tjej	39%	36%	36%
	Kille	28%	23%	24%
Anledning till att inte vilja påverka: är inte tillräckligt intresserad	Alla	58%	55%	48%
	Tjej	60%	56%	50%
	Kille	56%	55%	44%
Anledning till att inte vilja påverka: har inte tid	Alla	23%	26%	24%
	Tjej	23%	29%	25%
	Kille	23%	23%	22%
Anledning till att inte vilja påverka: tror inte att det spelar någon roll	Alla	30%	31%	32%
	Tjej	30%	33%	32%
	Kille	30%	30%	32%
Anledning till att inte vilja påverka: annan anledning	Alla	10%	9%	7%
	Tjej	9%	7%	3%
	Kille	11%	10%	13%

*Alla procentsatser utgår från de som inte vill vara med och påverka.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 1.3. Politiskt intresse				
Intresserad av politik	Alla	21%	32%	33%
	Tjej	21%	31%	30%
	Kille	22%	34%	39%
Intresserad av samhällsfrågor	Alla	33%	44%	54%
	Tjej	38%	50%	55%
	Kille	29%	38%	53%

Över en tredjedel (38 procent årskurs åtta, 43 procent årskurs två på gymnasiet samt 39 procent unga vuxna) bland såväl killar som tjejer vill vara med och påverka i kommunala frågor. Andelen går att tolka på två sätt. Dels ser vi att en majoritet faktiskt inte vill vara med och påverka. Den mer positiva sidan av myntet är att en tredjedel av ungdomarna är oerhört många fler än de som faktiskt är med i diverse möten eller beslutande församlingar där det finns möjlighet att påverka. Gävleborg har här en stor potential att ta vara på i utvecklingen av arenor och kanaler för inflytande.

En personlig kontakt är i alla redovisade grupper den vanligaste kanalen för att påverka. Mellan en fjärdedel och en femtedel väljer den kanalen. Värt att uppmärksamma är att kring 40 procent av de positiva inte vet vart de ska vända sig om de vill påverka. Kunskapen om vart de ska vända sig verkar dessutom bli sämre med åldern. En viss variation finns mellan kommuner men de flesta skillnader är för små för att analysera. En kommun som ska uppmärksammas är Nordanstig där mer än dubbelt så hög andel av tjejer i årskurs två, 60 procent, har en personlig kontakt att vända sig till när de vill påverka. Inom samma grupp har endast 13 procent angett att de inte vet var de ska vända sig om de vill påverka, jämfört med länssnittet där nära hälften inte vet var de ska vända sig.

Av de två tredjedelar som inte vill påverka har många uppgett att de inte är intresserade av det. Det budskapet är tydligt i nästan alla grupper oavsett ålder och könstillhörighet. Den grupp som avviker är de yngsta tjejerna i Bollnäs där bara en fjärdedel har den förklaringen till att de inte vill vara med och påverka. Den gruppen är i stället överrepresenterade när det handlar om att ha åsikten att det inte spelar någon roll om de försöker påverka. För att inte överskatta problemen är det nödvändigt att påpeka att de som inte är intresserade av att vara med och påverka inte på något sätt behöver vara negativt inställda till inflytande.

Det mer allmänna intresset för politik och samhällsfrågor ligger i nivå med att vilja påverka lokalt. Utan att ha något att referera till är Swecos uppfattning att intresset är lågt. När länets kommuner jämförs finns vissa variationer och framför allt är det i några kommuner särskilt lågt intresse, under tio procent, bland killar.

Ungas delaktighet

Tabell 1.4-1.5.

		Åk 8 Län	Åk 2 Län	19-25 Län
Tabell 1.4. Delaktighet i civil sektor				
	Medlem i en förening	Alla 65%	51%	37%
	Tjej 66%	51%	36%	
	Kille 65%	52%	40%	
Deltar aktivt i förenings styrelse, arrangemang, etc*	Alla 16%	15%	9%	
	Tjej 16%	16%	9%	
	Kille 16%	14%	11%	
Kan vara med och påverka föreningens verksamhet så mycket som hen vill**	Alla 35%	39%	55%	
	Tjej 36%	41%	52%	
	Kille 34%	36%	61%	
Kan vara med och påverka föreningens verksamhet men mindre än hen vill**	Alla 29%	24%	16%	
	Tjej 29%	23%	18%	
	Kille 29%	25%	12%	
Vill inte påverka föreningens verksamhet**	Alla 36%	37%	29%	
	Tjej 35%	35%	30%	
	Kille 37%	39%	27%	

*Minst en gång per månad

**Andel av de som är medlemmar i en förening

		Åk 8	Åk 2	19-25
		Länet	Länet	Länet
Tabell 1.5. Medborgerliga aktiviteter				
Har skrivit insändare*	Alla	21%	14%	6%
	Tjej	22%	18%	6%
	Kille	20%	11%	5%
Har tagit kontakt med politiker*	Alla	4%	7%	5%
	Tjej	3%	7%	4%
	Kille	5%	7%	6%
Har lämnat medborgarförslag till kommunen*	Alla	2%	2%	1%
	Tjej	1%	2%	1%
	Kille	4%	3%	1%
Har deltagit i bojkotter*	Alla	2%	4%	4%
	Tjej	2%	3%	3%
	Kille	3%	4%	8%
Har deltagit i demonstrationer*	Alla	4%	6%	8%
	Tjej	3%	7%	8%
	Kille	5%	5%	8%
Har chattat/debatterat/bloggat om samhällsfrågor/politik på nätet*	Alla	8%	12%	13%
	Tjej	7%	11%	11%
	Kille	9%	14%	17%
Tror på goda möjligheter att föra fram åsikter till de som bestämmer i kommunen	Alla	17%	15%	15%
	Tjej	18%	15%	16%
	Kille	17%	14%	13%
Vill träffa politiker i kommunen	Alla	17%	19%	20%
	Tjej	20%	21%	19%
	Kille	15%	18%	23%

*Senaste året.

En majoritet av skolungdomarna är medlemmar i någon förening. Anslutningsgraden sjunker med åldern, vilket inte är något unikt för Gävleborg. Anmärkningsvärt är att Hofors har regionens högsta anslutningsgrad (76 procent) bland högstadiungdomarna medan de har den lägsta (37 procent) bland gymnasieungdomarna. Ungefär 15 procent av regionens unga är varje månad aktiva i föreningsarbete och det varierar inte nämnvärt mellan kommuner eller mellan killar och tjejer. Med åldern sjunker aktivitetsnivån och anslutningsnivån.

Bland föreningsmedlemmarna kan vi se att ungefär en fjärdedel önskar ett större inflytande över föreningens verksamhet, något som lokalt bör beaktas. Andelen är någorlunda representativ kommun- och könsmässigt, men nöjdheten stiger med åldern.

Övriga medborgerliga aktiviteter, som redovisas i tabell 1.5, utmärks av att det är populärt att skriva insändare. Var femte av skolungdomarna har skrivit insändare det senaste året medan frekvensen är betydligt lägre bland unga vuxna. Anmärkningsvärt är att insändarskribenterna är fler än de som har chattat, debatterat eller bloggat om samhällsfrågor/politik på nätet.

Ungefär var femte (17 procent årskurs åtta, 15 procent årskurs två på gymnasiet samt 15 procent unga vuxna) tror på goda möjligheter att föra fram åsikter till de som bestämmer. Ungefär lika många vill träffa politiker i kommunen. Det går inte att se några anmärkningsvärda skillnader mellan grupper avseende kommun, kön eller ålder där. Att var femte vill träffa en politiker bör ses som en stark potential för att öka det reella inflytandet. Att endast så få tror på möjligheten att föra fram åsikter bör ses som en utmaning för kommuner och region som vill ha ett starkt förtroende bland medborgarna.

Fokusområde 2. Utbildning

Utblick: Därför behöver regionen demokratiska skolor av god kvalitet

Utbildning är en av de viktigaste faktorerna för ungas möjligheter på arbetsmarknaden. Sedan slutet på 1990-talet och början av 2000-talet är fortsatt utbildning efter grundskolan det enda alternativet för etablering. Arbetsmarknaden är så gott som stängd för de ungdomar som är 16 år och yngre.

Det finns stora skillnader mellan olika grupper av unga i målpuppfyllelse, kunskap och behörighet till gymnasieskola och högskola. Skolverket lyfter i sin rapport *Likvärdig utbildning i svensk grundskola?* att likvärdigheten i den svenska grundskolan har försämrats och att betydelsen av elevens socioekonomiska bakgrund fortfarande är stor. Dessutom finns indikationer på att betydelsen har ökat under senare år. Att gå i en skola med många kamrater som har föräldrar med eftergymnasial utbildning ger en större positiv effekt på skolresultaten för en elev idag än i slutet av 1990-talet. Ungdomar i grund- och gymnasieskola vars föräldrar är högutbildade lyckas bättre än de vars föräldrar är lågutbildade, och tjejer uppnår betygsmålen i högre grad än killar.¹⁰

Det faktum att skolor är av olika kvalitet samtidigt som elever behöver olika mycket stöd, motiverar den typ av undersökning som LUPP är. Kommunen har uppgifter om hur många som passerar med godkända betyg och enkätundersökningen kan med individdata komplettera dessa med en annan form av kvalitetsredovisning som kan användas för att utveckla skolan.

Forskningen visar att lärarens roll påverkar studieresultaten. En framgångsrik undervisning, som leder till goda studieresultat för eleverna, handlar om kvaliteten i lärarens kunskaper, förmåga och handlingar i varje unik utbildningssituation.

Skolinspektionen har i en sammanställning av vetenskaplig forskning lyft fram ett antal slutsatser kring hur undervisningen påverkar elevernas studieresultat.¹¹ Elever lär sig mer och presterar bättre när lärare i sin undervisning bland annat:

- organiserar undervisningen efter elevernas individuella behov
- involverar eleverna i att vara med och påverka undervisningen
- är tydliga ledare

Många enkätfrågor som kommer att redovisas här handlar just om ungdomarnas upplevelse av skolmiljön och upplevda inflytande i skolan.

I den regionala utvecklingsstrategin har Region Gävleborg lagt fast att det är viktigt med en hållbar skola som är dynamisk i förhållande till samhällsförändringar. Fler ska slutföra sina studier med godkända resultat och gå vidare till högre utbildning. Att stärka barn och ungas självkänsla, självförtroende och självtillit är viktiga delar för att nå detta. Det lägger grunden till att höja den generella utbildningsnivån i

¹⁰ Skolverket, *Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid*, 2012, Stockholm: Fritzes.

¹¹ Skolinspektionen, *Framgång i undervisningen. En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund*, 2012, Stockholm.

Gävleborg. Basen i utbildningssystemet är förskola, grundskola och gymnasieskola där kvalitetsutveckling bidrar till en kompetenshöjning i regionen¹².

Skolan har breda mål. Den ska bidra till kompetenta, kunniga och kreativa personer som fungerar väl i samhälle och i arbetsliv och som vill fortsätta lära livet ut. Skolans uppdrag kring demokrati och värdegrundsarbete har förstärkts i den nya skollagen (SFS 2010:800). Ett sätt att utveckla eleverna i demokrati och värdegrund är att driva en skolorganisation som är öppen för inflytande och som arbetar med en värdegrund som är samma som de förmedlar till eleverna.

Målet med skolans demokrati- och värdegrundsarbete är att främja demokratin och motverka odemokratiska uttryck. Studier om svenska elevers medborgarkunskaper visar på olika resultat: dels att svenska elever i internationell jämförelse har goda medborgarkunskaper och dels att det finns ungdomar i Sverige som inte alls värderar sina demokratiska fri- och rättigheter.¹³ Skolinspektionen har granskat skolornas insatser för att nå målet och resultaten visar på skillnader i hur olika skolor tolkar demokratiuppdraget. Därför ser också skolornas demokrati- och värdegrundsarbete i undervisningen olika ut. Utvecklingsområden som uppmärksammas i granskningen är att skolans demokratiuppdrag måste förtydligas och förstärkas i undervisning. Det gäller även elevernas delaktighet och inflytande.¹⁴ Ett mål i Gävleborgs strategi för långsiktigt barn- och ungdomspolitiskt arbete handlar om detta område nämligen: *Barn och unga i Gävleborg ska ha reellt inflytande över såväl sin personliga situation som samhällets utformning.*¹⁵

Region Gävleborg har i sitt *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020* prioriterat utbildning med formuleringen: *I Gävleborg har vi utbildning av god kvalitet där varje individ ges förutsättning att uppnå målen för utbildningen*¹⁶. I samma styrdokument konstateras att en generellt högre utbildningsnivå förväntas leda till bättre folkhälsa och bättre framtidstro bland medborgarna.

En tudelad skolsituation

Alla frekvenser baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på deras boendeort.

Tabell 2.1-2.2.

Tabell 2.1. Prioritering av skolan*		Åk 8	Åk 2	19-25
		Länet	Länet	Länet
Skolan är viktigaste politiska frågan	Alla	38%	45%	46%
	Tjej	39%	45%	43%
	Kille	37%	44%	52%

*Ungdomarna fick välja upp till fyra områden.

¹² Region Gävleborg, NYA MÖJLIGHETER Regional utvecklingsstrategi för Gävleborg 2013-2020.

¹³ Skolverket, Morgondagens medborgare. ICCS 2009: svenska 14-åringars kunskaper, värderingar och deltagande i internationell belysning. Rapport 345.

¹⁴ Skolinspektionen, Skolornas arbete med demokrati- och värdegrund. Rapport 2012:9.

¹⁵ Region Gävleborg, Strategi för långsiktigt barn- och ungdomspolitiskt arbete i Gävleborg, 2010.

¹⁶ Region Gävleborg *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020*, 2014, Gävle.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 2.2. Skolsituation				
Nöjd med skolsituationen*	Alla	74%	75%	59%
	Tjej	76%	75%	58%
	Kille	72%	75%	62%
Det är bra stämning i skolan	Alla	71%	85%	
	Tjej	71%	85%	
	Kille	71%	85%	
Mobbning är ett problem	Alla	18%	9%	
	Tjej	16%	9%	
	Kille	19%	10%	
Skolan agerar om en elev mobbar en annan elev	Alla	58%	49%	
	Tjej	59%	48%	
	Kille	56%	51%	
Främlingsfientlighet är ett problem	Alla	12%	11%	
	Tjej	12%	10%	
	Kille	13%	11%	
Sexuella trakasserier är ett problem	Alla	10%	7%	
	Tjej	9%	7%	
	Kille	11%	7%	
Elever och lärare bemöter varandra med respekt	Alla	68%	76%	
	Tjej	69%	77%	
	Kille	67%	76%	
Skolan agerar om en lärare kränker en elev	Alla	58%	54%	
	Tjej	60%	52%	
	Kille	56%	56%	
Våld är ett problem	Alla	12%	6%	
	Tjej	10%	4%	
	Kille	14%	7%	
Pojkar får bättre möjligheter än flickor	Alla	8%	5%	
	Tjej	8%	7%	
	Kille	7%	4%	
Flickor får bättre möjligheter än pojkar	Alla	19%	9%	
	Tjej	10%	3%	
	Kille	29%	16%	
Nöjd med skolmiljön	Alla	67%	77%	
	Tjej	69%	76%	
	Kille	65%	78%	
Nöjd med skolbiblioteket	Alla	63%	70%	
	Tjej	67%	74%	
	Kille	59%	66%	

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet
Tabell 2.2. Skolsituation forts.			
Nöjd med skolmaten	Alla	38%	42%
	Tjej	40%	42%
	Kille	35%	41%
Nöjd med undervisningen	Alla	77%	82%
	Tjej	78%	84%
	Kille	76%	80%
Nöjd med möjligheten till extra hjälp	Alla	73%	68%
	Tjej	72%	65%
	Kille	74%	71%
Nöjd med elevhälsovården	Alla	65%	63%
	Tjej	66%	64%
	Kille	64%	62%
Nöjd med tillgången till datorer	Alla	69%	87%
	Tjej	71%	88%
	Kille	68%	87%
Nöjd med lärarna	Alla	76%	84%
	Tjej	77%	85%
	Kille	74%	83%

*I enkäten till unga vuxna lyder frågan "Nöjd med arbets-/skolsituationen".

De allra flesta är nöjda med sin skolsituation vilket är positivt. En fjärdedel, vilket också är en betydande del av ungdomarna, är dessvärre inte nöjda. Det finns ytterligare flera områden där majoriteten av eleverna är nöjda samtidigt som det finns en stor minoritet som ser problem i sin skolsituation. Det handlar om de flesta områden som redovisas i tabell 2.2.

Ovanåkers gymnasieelever är synnerligen nöjda, nio av tio, med såväl skolsituationen som med stämningen i skolan. I Hofors är gymnasieeleverna mycket nöjda med såväl stämning som skolsituation men det finns ett större missnöje med andra saker jämfört med i övriga kommuner. Missnöjet finns inom mobbning, främlingsfientlighet, sexuella trakasserier, skolbibliotek, skolmat, elevhälsa och tillgång till datorer. Särskilt bland Hofors gymnasietjejer finns ett mer utbrett missnöje samtidigt som det i samma grupp finns en nöjdhet som sticker ut positivt gällande lärare, undervisning och stämning. Samtliga gymnasietjejer i Hofors har svarat positivt inom de områdena.

Unga vuxna har fått svara på frågan om de är nöjda med sin arbets-/skolsituation. Färre inom den gruppen är nöjda med sin situation vilket är värt att uppmärksamma. Vid en närmare kontroll ser vi att av de som arbetar är ungefär 70 procent nöjda och bland studenterna är hela 90 procent nöjda med sin situation. De som drar ner värdet bland unga vuxna är de som är sjukskrivna, arbetslösa eller föräldralediga som har helt andra nivåer av nöjdhet.

Inflytande i skolan

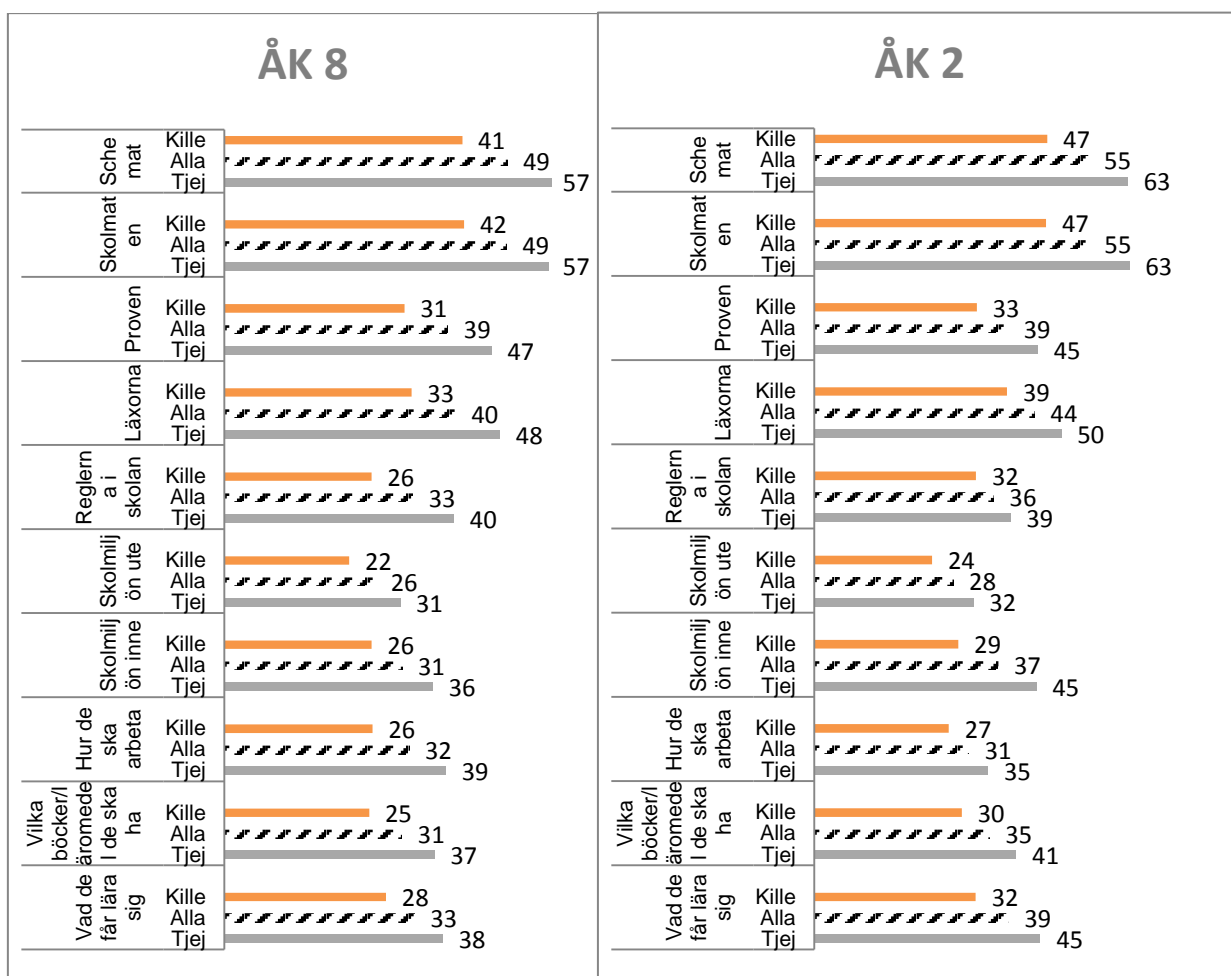
Tabell 2.3-2.4 samt diagram 2.1.

Tabell 2.3. Formellt inflytande i skolan		Åk 8	Åk 2
		Länet	Länet
Har fått veta vad elever ska ha inflytande över	Alla	39%	41%
	Tjej	41%	39%
	Kille	37%	43%
Skolan uppmuntrar att aktivt vara med i elev-/klassråd	Alla	47%	48%
	Tjej	47%	48%
	Kille	46%	47%
Elevrådet lyssnas på och tas på allvar	Alla	57%	48%
	Tjej	60%	49%
	Kille	55%	47%

Tabell 2.4. Önskat respektive reellt inflytande		Åk 8	Åk 2
		Länet	Länet
Vill ha inflytande i: Vad de får lära sig	Alla	70%	77%
	Tjej	70%	81%
	Kille	70%	74%
Får ha inflytande i: Vad de får lära sig	Alla	37%	38%
	Tjej	32%	36%
	Kille	41%	41%
Vill ha inflytande i: Vilka böcker/läromedel de ska ha	Alla	55%	57%
	Tjej	54%	60%
	Kille	56%	54%
Får ha inflytande i: Vilka böcker/läromedel de ska ha	Alla	24%	22%
	Tjej	17%	19%
	Kille	31%	24%
Vill ha inflytande i: Hur de ska arbeta	Alla	76%	83%
	Tjej	81%	89%
	Kille	72%	77%
Får ha inflytande i: Hur de ska arbeta	Alla	44%	52%
	Tjej	42%	54%
	Kille	46%	50%
Vill ha inflytande i: Skolmiljön inne	Alla	67%	70%
	Tjej	70%	75%
	Kille	63%	65%
Får ha inflytande i: Skolmiljön inne	Alla	36%	33%
	Tjej	34%	30%
	Kille	38%	36%

Tabell 2.4. Önskat respektive reellt inflytande forts.		Åk 8	Åk 2
		Läret	Läret
Vill ha inflytande i: Skolmiljön ute	Alla	57%	53%
	Tjej	58%	53%
	Kille	56%	54%
Får ha inflytande i: Skolmiljön ute	Alla	31%	25%
	Tjej	28%	21%
	Kille	34%	30%
Vill ha inflytande i: Reglerna i skolan	Alla	65%	61%
	Tjej	71%	61%
	Kille	60%	60%
Får ha inflytande i: Reglerna i skolan	Alla	32%	25%
	Tjej	31%	22%
	Kille	34%	28%
Vill ha inflytande i: Läxorna	Alla	70%	78%
	Tjej	75%	84%
	Kille	64%	73%
Får ha inflytande i: Läxorna	Alla	29%	34%
	Tjej	27%	34%
	Kille	32%	34%
Vill ha inflytande i: Proven	Alla	67%	79%
	Tjej	72%	85%
	Kille	63%	72%
Får ha inflytande i: Proven	Alla	28%	40%
	Tjej	25%	40%
	Kille	32%	40%
Vill ha inflytande i: Skolmaten	Alla	72%	75%
	Tjej	76%	80%
	Kille	68%	70%
Får ha inflytande i: Skolmaten	Alla	23%	20%
	Tjej	20%	17%
	Kille	26%	23%
Vill ha inflytande i: Schemat	Alla	70%	80%
	Tjej	73%	83%
	Kille	67%	76%
Får ha inflytande i: Schemat	Alla	21%	25%
	Tjej	16%	20%
	Kille	25%	29%

Diagram 2.1. Skillnader mellan önskat och reellt inflytande i skolan. Årskurs åtta och årskurs två på gymnasiet. Procentenheter.

Diagramkommentar: Staplarna visar hur många procentenheter som skiljer det önskade respektive det upplevda inflytandet. En längre stapel betyder således att skillnaden och därmed det upplevda problemet är större.

Det formella elevinflytandet i form av elevråd har inte haft ett allt för stort genomslag. Något mer än hälften anser att elevrådet lyssnas på. Orsaken kan både vara att vad elevrådet gör är okänt och/eller att elevrådet faktiskt inte tas tillvara.

Ovanåker skiljer ut sig positivt när tre fjärdedelar i båda åldersgrupperna anser att det lyssnas på elevrådet och att det tas på allvar. Hofors gymnasieelever urskiljer sig negativt när endast ett fåtal killar och inga tjejer tycker att elevrådet lyssnas på och tas på allvar.

I LUPP-enkäten har frågor ställts om vad eleverna *vill* ha inflytande över samt huruvida de *får* det inom en uppsättning områden. I tabell 2.4 redovisades de frågorna och i diagrammet har Sweco sammanfattat skillnaderna mellan *vill* och *får* på ett mer översiktligt sätt. En viss variation finns mellan kommuner men inget är så pass allvarligt att det behöver förklaras närmare. Skillnader mellan kön är desto mer påtagligt.

Viljan att påverka ser relativt lika ut både för killar och för tjejer, men när skillnaderna mellan att *vilja* och att *få* ha inflytande sammanställs framträder tydliga skillnader. Inflytandeglappet för tjejer är oftast fler än tio procentenheter större än för killarna. Ibland uppåt tjugo procentenheters skillnad. Killarna är således mer nöjda med det inflytande de får utöva.

Schemat och skolmaten är de områden där inflytandeglappet är som störst för både killar och för tjejer i båda ålderskategorierna. Det är något anmärkningsvärt eftersom det är så konkreta områden att kunna öppna upp för inflytande.

Fokusområde 3. Regional kompetensförsörjning

Utblick: Förutsättningar för ungas etablering på arbetsmarknaden

Ungas möjlighet till inträde och etablering på arbetsmarknaden är en central fråga för deras tillgång till välfärd och inflytande. Under senare decennier har ungdomars situation på arbetsmarknaden förändrats. Ungdomars etableringsålder har ökat, arbetslösheten är högre och arbetsmarknaden är mer instabil. Det är vanligt att ungas anställningar är kortvariga och tillfälliga.

Kraven på utbildning har ökat och unga har svårare att ta sig in på arbetsmarknaden i dag jämfört med tidigare. Dessa förändringar påverkar ungas attityder och värderingar i fråga om utbildning och arbete. Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie från 2013 visar att unga mellan 16 och 29 år tycker att utbildning och arbetsmarknad är de viktigaste samhällsfrågorna idag, vilket inte är någon förändring jämfört med 2007. Fler betonar dock vikten av ekonomisk trygghet och fast anställning idag jämfört med tidigare. För dem som studerar vidare eller planerar att studera vidare svarar tre fjärdelar att motivet till vidare studier är att studierna ger goda möjligheter till att få ett bra jobb¹⁷.

Sedan den ekonomiska krisen på 1990-talet, då gymnasieskolans alla program blev treåriga och antalet studieplatser på högskolor och universitet ökade kraftigt, studerar en allt högre andel unga på gymnasiet och en högre andel går vidare till högskolor och universitet. Vi har idag den mest välutbildade generationen vi någonsin haft. I Ungdomsstyrelsens undersökning har 29,5 procent av killarna och 43,2 procent av tjejerna i åldersgruppen 25–29 år minst treårig högskoleutbildning. Utöver utbyggnaden av högskolan har möjligheter till distansutbildning skapat förutsättningar för fler att studera vidare. De regionala högskolorna är viktiga både för näringslivet och för att ge utbildning till personer som redan har bildat familj och rotat sig i regionen. Distansutbildningarna ökar i omfattning och kompletterar stationära kurser. Därigenom ges många möjlighet att delta i högre utbildning oavsett var man bor.

En annan förändring som har skett bland unga, och även i andra åldersgrupper, är att fler kan tänkas sig att bli egenföretagare. I en undersökning gjord av Tillväxtverket 2007 uppger drygt en tredjedel (35 %) i åldern 18-30 år att de helst skulle vilja vara företagare. Det är en ökning med sex procentenheter jämfört med 2004. Självständigt arbete och att förverkliga idéer lyfts fram som de två största fördelarna med att vara företagare. Unga personer anser i betydligt större utsträckning att skolan har förmedlat en uppfattning om företagande och att skolan har uppmuntrat till företagande jämfört med äldre åldersgrupper.¹⁸

Från och med hösten 2011 finns entreprenörskap med i den nya läroplanen LGR11. Där beskriver man det så här: ”En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem. Eleverna ska få möjlighet att ta initiativ och ansvar samt utveckla sin förmåga att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap.”¹⁹

¹⁷ Ungdomsstyrelsen, Unga med attityd 2013

¹⁸ Tillväxtverket, Entreprenörskapsbarometern 2012

¹⁹ Förordning (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

I barn- och ungdomsstrategin för Gävleborg har regionen satt upp ett tydligt mål inom detta område: Barn som växer upp i Gävleborg ska ges flera möjligheter att utveckla sina entreprenöriella kompetenser och kommer därigenom ha lätt för att delta i samhällsutvecklingen genom ideella engagemang, företagsutveckling eller inom andra områden”.²⁰

I Region Gävleborgs *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020* fastställs att regionens möjligheter till framtida utveckling till stor del beror på ökad utbildningsnivå och därmed bättre tillgång till högkvalificerad arbetskraft²¹.

Unga i Sverige har gemensamt att de efter gymnasiet, även i stor utsträckning innan, aktivt måste ta ställning till vad de ska göra i framtiden. För unga boende i landsorten innebär detta beslut också att bestämma om de ska flytta från eller stanna kvar på hemorten, vilket inte nödvändigtvis gäller den som är uppvuxen i en större stad. Dessa val påverkas i stor utsträckning av vad man *bör* göra. Rådande ideal säger att unga bör skaffa en utbildning, åka ut och resa och etablera sig på arbetsmarknaden innan det är dags att bilda familj. Andra livsval som att bilda familj tidigt eller att skaffa ett arbete för försörjning ses inte som lika positivt utan snarare som passivt och mindre ambitiöst.

Svenssons och andras forskning om unga som bor på landsorten påvisar ett mönster som grovt generaliserat visar att unga med arbetarbakgrund i högre grad bor kvar på hemorten medan tjänstemannabarn i större utsträckning vill flytta till storstäder. Det finns också skillnader mellan könen där killarna är mer fokuserade på arbetsförhållande och tjejerna mer intresserade av sociala förhållanden. Sönerna till tjänstemän ser fram emot studier och en förlängd ungdomstid innan det är dags att söka sig ett statusfyllt jobb som ger karriärmöjligheter, medan arbetarsöner vill få ett jobb så snart som möjligt och därmed bli fria att starta sitt vuxna liv. Döttrar till arbetare är rädda om den trygghet och sociala gemenskap som de upplever finns där de bor, medan döttrarna till tjänstemän är ivriga att komma iväg från den hemort de upplever som instängd och begränsande.²²

I kommande kapitel ska vi titta närmare på vad regionens ungdomar planerar att göra i framtiden.

²⁰ Region Gävleborg, Strategi för långsiktigt barn- och ungdomspolitiskt arbete i Gävleborg, 2010.

²¹ Region Gävleborg *Kompetensprogram för Gävleborg 2014-2020*, 2014, Gävle.

²² Artikel "Här får du inte vara med om du inte flyttar härifrån" i Locus, en tidskrift utgiven av Institutionen för individ, omvärld och lärande vid Lärarhögskolan i Stockholm 2006.

Framtida sysselsättning och boende

Tabell 3.1-3.7.

		Åk 8 Lännet
Tabell 3.1. Framtida sysselsättning åk 8		
Vill helst göra efter grundskolan: gå en gymnasieutbildning i den kommun som jag bor i	Alla	32%
	Tjej	32%
	Kille	32%
Vill helst göra efter grundskolan: gå en gymnasieutbildning i en annan kommun	Alla	43%
	Tjej	48%
	Kille	38%
Vill helst göra efter grundskolan: jobba	Alla	9%
	Tjej	6%
	Kille	12%
Vill helst göra efter grundskolan: annat	Alla	3%
	Tjej	3%
	Kille	4%
Vill helst göra efter grundskolan: vet inte	Alla	13%
	Tjej	12%
	Kille	14%

		Åk 2 Lännet			Åk 2 Lännet
Tabell 3.2. Framtida sysselsättning Åk 2					
Vill helst göra efter gymnasiet: studera på högskola eller universitet i Sverige	Alla	21%	Tror att hen kommer att studera på högskola eller universitet i Sverige	Alla	29%
	Tjej	22%		Tjej	29%
	Kille	21%		Kille	29%
Vill helst göra efter gymnasiet: studera utomlands	Alla	11%	Tror att hen kommer att studera utomlands	Alla	5%
	Tjej	15%		Tjej	7%
	Kille	6%		Kille	3%
Vill helst göra efter gymnasiet: studera på komvux	Alla	0%	Tror att hen kommer att studera på komvux	Alla	1%
	Tjej	1%		Tjej	2%
	Kille	0%		Kille	1%
Vill helst göra efter gymnasiet: studera på folkhögskola	Alla	1%	Tror att hen kommer att studera på folkhögskola	Alla	1%
	Tjej	1%		Tjej	1%
	Kille	2%		Kille	1%

		Åk 2 Länet			Åk 2 Länet
Tabell 3.2. Framtida sysselsättning Åk 2 forts.					
Vill helst göra efter gymnasiet: jobba inom kommunen (geografiskt) eller i en kommun i närheten	Alla	14%	Tror att hen kommer att jobba inom kommunen (geografiskt) eller i en kommun i närheten	Alla	22%
	Tjej	9%		Tjej	18%
	Kille	19%		Kille	26%
Vill helst göra efter gymnasiet: jobba någon annanstans i Sverige	Alla	9%	Tror att hen kommer att jobba någon annanstans i Sverige	Alla	8%
	Tjej	6%		Tjej	7%
	Kille	13%		Kille	9%
Vill helst göra efter gymnasiet: jobba utomlands	Alla	13%	Tror att hen kommer att jobba utomlands	Alla	7%
	Tjej	15%		Tjej	9%
	Kille	9%		Kille	5%
Vill helst göra efter gymnasiet: resa	Alla	18%	Tror att hen kommer att resa	Alla	9%
	Tjej	22%		Tjej	11%
	Kille	13%		Kille	6%
Vill helst göra efter gymnasiet: annat	Alla	4%	Tror att hen kommer att göra annat	Alla	4%
	Tjej	2%		Tjej	3%
	Kille	6%		Kille	5%
Vill helst göra efter gymnasiet: vet inte	Alla	9%	Hen vet inte	Alla	14%
	Tjej	7%		Tjej	13%
	Kille	10%		Kille	15%

		19-25 Länet
Tabell 3.3. Framtida sysselsättning unga vuxna		
Vill helst göra framöver: studera på högskola eller universitet i Sverige	Alla	19%
	Kvinna	21%
	Man	15%
Vill helst göra framöver: studera utomlands	Alla	3%
	Kvinna	3%
	Man	3%
Vill helst göra framöver: studera på folkhögskola	Alla	1%
	Kvinna	1%
	Man	1%
Vill helst göra framöver: jobba inom kommunen (geografiskt) eller i en kommun i närheten	Alla	29%
	Kvinna	28%
	Man	30%

		19-25 Länet
Tabell 3.3. Framtida sysselsättning unga vuxna forts.		
Vill helst göra framöver: jobba någon annanstans i Sverige	Alla	13%
	Kvinna	12%
	Man	13%
Vill helst göra framöver: jobba utomlands	Alla	8%
	Kvinna	8%
	Man	8%
Vill helst göra framöver: resa	Alla	16%
	Kvinna	19%
	Man	9%
Vill helst göra framöver: annat	Alla	5%
	Kvinna	1%
	Man	11%
Vill helst göra framöver: vet inte	Alla	7%
	Kvinna	5%
	Man	10%

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 3.4. Möjlig flytt från kommunen				
Tror att hen kommer att flytta från kommunen	Alla	50%	60%	52%
	Tjej	55%	66%	52%
	Kille	45%	54%	51%
Tror att hen inte kommer att flytta från kommunen	Alla	9%	9%	17%
	Tjej	6%	7%	19%
	Kille	12%	11%	14%
Vet inte om hen kommer att flytta från kommunen	Alla	41%	31%	31%
	Tjej	39%	27%	29%
	Kille	43%	35%	35%

Anledning till att flytta från kommunen*		Åk 8	Åk 2	19-25
		Länet	Länet	Länet
Anledning till att flytta från kommunen: jobb	Alla	21%	26%	31%
	Tjej	20%	25%	32%
	Kille	23%	28%	31%
Anledning till att flytta från kommunen: studier	Alla	19%	27%	20%
	Tjej	23%	31%	22%
	Kille	16%	23%	18%
Anledning till att flytta från kommunen: flick-/pojkvän eller kompisar	Alla	6%	6%	7%
	Tjej	6%	8%	7%
	Kille	5%	5%	9%
Anledning till att flytta från kommunen: släkt och familj	Alla	2%	2%	3%
	Tjej	3%	2%	4%
	Kille	2%	2%	2%
Anledning till att flytta från kommunen: bostadssituationen i kommunen	Alla	1%	2%	2%
	Tjej	2%	1%	3%
	Kille	1%	2%	1%
Anledning till att flytta från kommunen: större möjlighet att utöva mina fritidsaktiviteter	Alla	9%	5%	4%
	Tjej	9%	4%	2%
	Kille	9%	5%	7%
Anledning till att flytta från kommunen: vill prova på något nytt	Alla	16%	22%	16%
	Tjej	23%	29%	17%
	Kille	10%	14%	13%
Anledning till att flytta från kommunen: annat	Alla	4%	4%	3%
	Tjej	5%	4%	2%
	Kille	4%	4%	4%
Anledning till att flytta från kommunen: vet inte	Alla	1%	1%	0%
	Tjej	1%	0%	0%
	Kille	1%	2%	1%

*Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

Tabell 3.6. Anledning till att bo kvar i kommunen*		Åk 8	Åk 2	19-25
		Länet	Länet	Länet
Anledning till att bo kvar i kommunen: jobb	Alla	6%	9%	19%
	Tjej	3%	5%	16%
	Kille	9%	14%	26%
Anledning till att bo kvar i kommunen: studier	Alla	8%	12%	6%
	Tjej	9%	13%	6%
	Kille	8%	12%	6%
Anledning till att bo kvar i kommunen: flick-/pojkvän eller kompisar	Alla	30%	25%	31%
	Tjej	33%	24%	33%
	Kille	28%	25%	26%
Anledning till att bo kvar i kommunen: närheten till familj/släkt	Alla	43%	45%	52%
	Tjej	51%	53%	57%
	Kille	35%	36%	43%
Anledning till att bo kvar i kommunen: närheten till naturen	Alla	9%	8%	13%
	Tjej	9%	7%	13%
	Kille	9%	8%	13%
Anledning till att bo kvar i kommunen: närheten till stan	Alla	3%	2%	3%
	Tjej	3%	2%	2%
	Kille	3%	2%	5%
Anledning till att bo kvar i kommunen: lätt att få egen bostad	Alla	3%	2%	3%
	Tjej	2%	2%	3%
	Kille	3%	2%	2%
Anledning till att bo kvar i kommunen: större möjlighet att utöva mina fritidsaktiviteter	Alla	6%	3%	3%
	Tjej	5%	1%	2%
	Kille	7%	4%	7%
Anledning till att bo kvar i kommunen: bättre miljö för mina barn att växa upp i	Alla	-	6%	9%
	Tjej	-	8%	11%
	Kille	-	5%	5%
Anledning till att bo kvar i kommunen: annat	Alla	8%	6%	5%
	Tjej	8%	6%	3%
	Kille	8%	7%	9%
Anledning till att bo kvar i kommunen: vet inte	Alla	20%	18%	6%
	Tjej	18%	17%	5%
	Kille	23%	20%	9%

*Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

Tabell 3.7. Anledning till att flytta tillbaka till kommunen*		Åk 2	19-25
		Länet	Länet
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: jobb	Alla	12%	17%
	Tjej	10%	15%
	Kille	14%	22%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: studier	Alla	2%	2%
	Tjej	3%	2%
	Kille	2%	2%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: flick-/pojkvän eller kompisar	Alla	12%	8%
	Tjej	11%	7%
	Kille	13%	9%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: närheten till släkt och familj	Alla	29%	25%
	Tjej	37%	29%
	Kille	22%	19%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: närheten till naturen	Alla	4%	6%
	Tjej	5%	6%
	Kille	4%	5%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: närheten till stan	Alla	1%	0%
	Tjej	0%	0%
	Kille	1%	1%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: lätt att få egen bostad	Alla	2%	3%
	Tjej	3%	3%
	Kille	1%	4%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: större möjlighet att utöva mina fritidsaktiviteter	Alla	1%	1%
	Tjej	1%	1%
	Kille	1%	3%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: bättre miljö för mina barn att växa upp i	Alla	9%	10%
	Tjej	10%	12%
	Kille	8%	5%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: annat	Alla	4%	3%
	Tjej	4%	2%
	Kille	4%	6%
Vad som skulle kunna få hen att flytta tillbaka: vet inte	Alla	9%	5%
	Tjej	10%	5%
	Kille	9%	6%

*Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

Bland högstadieeleverna planerar, som förväntat, nästan alla att studera på gymnasiet efter avslutad grundskola. Anmärkningsvärt är att fler planerar att pendla till en annan kommun än att studera i en lokal gymnasieskola. En jämförelse mellan kommuner visar att de stora kommunerna kommer att ha mindre utpendling och större inpendling av gymnasiestudenter. I Hofors planerar endast fyra procent att studera på den lokala gymnasieskolan medan snittet för övriga kommuner som har en gymnasieskola ligger på 32 procent.

Bland gymnasieeleverna syns det sammantaget inte några dramatiska skillnader mellan vad de vill göra och vad de tror att de kommer att göra efter gymnasiet. En tredjedel tror att de kommer att studera efter gymnasiet. Det är en lägre andel än den som enligt rikssnittet kommer att studera vidare. Det är dock svårt att veta vilket tidsperspektiv eleverna har haft när de svarat. Om de avser tiden omedelbart efter att de tar studenten så är en tredjedel en rimlig andel. Andelen är i linje med de övriga tjugo kommunerna som använt LUPP-enkäten 2013.

Bland de gymnasieelever som tror att de kommer att jobba efter gymnasiet tror de flesta av dem att de kommer att stanna i kommunen eller i en kommun i närheten. Utmaningen för regionen ligger i att få den största gruppen, de som kommer att studera, att stanna inom regionen eller att återvända med erfarenhet av en högre utbildning.

Gällande unga vuxna i regionen så är informationen något svårtolkad. Till skillnad från eleverna i högstadiet och gymnasiet har unga vuxna olika sysselsättningar vid tiden när de svarar på enkäten. Det skulle kunna innebära att de som studerar svarar att de kommer att göra något annat framöver. Prognosen blir därför inte tillförlitlig med det här underlaget. Den låga svarsfrekvensen försvårar tolkningen ytterligare.

I tabell 3.4 redovisas ungdomarnas tro på om de kommer att flytta från kommunen, oavsett varför de nu skulle kunna göra det. Ungefär hälften tror att de kommer att lämna kommunen och en stor andel är osäkra. Bland skoleleverna är det endast en tiondel som tror att de inte kommer att flytta från kommunen. Skillnaderna mellan kommuner är inte särskilt stora men däremot finns betydande könsskillnader. I länssnittet skiljer tio procent när det handlar om att tro att hen ska flytta från kommunen. I vissa kommuner skiljer det betydligt mer mellan killar och tjejer.

Jobb och studier är den främsta anledningen till att flytta från kommunen. Framför allt tjejer säger även att de vill prova på något annat. Närheten till nära och kära är anledningen till att vilja bo kvar i kommunen. En försvinnande liten andel har uppgett något annat skäl till att stanna, så kommunerna och Region Gävleborg har en utmaning i att göra regionen mer attraktiv att stanna i. Jobbsituationen är inget som bidrar till att vilja stanna i regionen och då inte ens i Gävle som är en relativt stor stad. Närhet till nära och kära är även den främsta anledningen till att eventuellt flytta tillbaka till kommunen senare. Jobb kommer där som nästa alternativ i rangordningen så en väl fungerande arbetsmarknad är sannolikt en framgångsfaktor för framtida kompetensförsörjning.

Arbetslivserfarenhet

Tabell 3.8-3.9.

		Åk 8 Länets	Åk 2 Länets
Tabell 3.8. Yrkeserfarenhet			
Har ett extrajobb just nu	Alla	11%	20%
	Tjej	10%	23%
	Kille	12%	18%
Har inte ett extrajobb just nu men har försökt få ett	Alla	13%	28%
	Tjej	13%	33%
	Kille	13%	23%
Försökte aldrig att få ett extrajobb	Alla	76%	52%
	Tjej	78%	44%
	Kille	75%	59%
Hade ett sommarjobb i somras	Alla	19%	56%
	Tjej	16%	57%
	Kille	22%	54%
Hade inte ett sommarjobb men försökte få ett	Alla	10%	22%
	Tjej	11%	24%
	Kille	10%	21%
Försökte aldrig att få ett sommarjobb	Alla	71%	22%
	Tjej	74%	18%
	Kille	68%	26%

		Åk 2 Länet
Tabell 3.9. Sätt att få sommarjobb*		
	Fick sommarjobb genom någon i egen familj	Alla 26%
	Tjej 22%	
	Kille 30%	
Fick sommarjobb genom annan släkting eller andra som hen känner	Alla 14%	
	Tjej 15%	
	Kille 12%	
Fick sommarjobb genom arbetsförmedlingen	Alla 1%	
	Tjej 1%	
	Kille 1%	
Fick sommarjobb genom kommunen	Alla 26%	
	Tjej 28%	
	Kille 24%	
Fick sommarjobb genom utannonserad tjänst	Alla 3%	
	Tjej 3%	
	Kille 2%	
Fick sommarjobb genom att kontakta arbetsplatsen	Alla 19%	
	Tjej 20%	
	Kille 17%	
Fick sommarjobb på annat sätt	Alla 12%	
	Tjej 10%	
	Kille 14%	

*Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

Extrajobb och sommarjobb blir mer vanligt i gymnasiet enligt enkätsvaren. Bland högstadiungdomarna har en liten minoritet erfarenhet från sommarjobb eller har ett extrajobb.

För gymnasieeleverna har det stor betydelse vilken kommun de bor inom i länet. Frekvensen varierar mellan att 43 procent i Gävle har haft sommarjobb upp till 84 procent i Ljusdal. Sommarjobb är enligt tidigare studier en framgångsfaktor för kommande etablering på arbetsmarknaden. En personlig kontakt är inom länets kommuner det klart vanligaste sättet att få ett sommarjobb, men samtidigt fick var fjärde individ ett sommarjobb genom kommunen. De kommunala satsningarna på sommarjobb har gjort ett tydligt avtryck i undersökningen när ungefär hälften av gymnasieungdomarna i Hudiksvall och Ljusdal har haft sommarjobb via kommunen, medan endast några procent fick jobbet från kommunen i Gävle och Sandviken. Hudiksvall och Ljusdal har med det även länets högsta sommarjobbsfrekvenser medan Gävle och Sandviken har de lägsta.

Det kan bli vanligare med eget företag

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 3.10. Inställning till eget företagande				
Har ett eget företag	Alla			3%
	Tjej			2%
	Kille			4%
Kan tänka sig att starta eget företag i framtiden	Alla	48%	53%	56%
	Tjej	49%	51%	51%
	Kille	48%	55%	65%
Kan inte tänka sig att starta eget företag	Alla	9%	9%	9%
	Tjej	9%	9%	9%
	Kille	10%	9%	7%
Osäker på om hen kan tänka sig att starta eget företag	Alla	42%	38%	36%
	Tjej	42%	40%	40%
	Kille	42%	35%	28%
Någon av föräldrarna har ett eget företag	Alla	25%	28%	26%
	Tjej	24%	28%	28%
	Kille	27%	27%	23%

Attityden till eget företagande är god. Omkring hälften, oavsett kommun och könstillhörighet, kan tänka sig att starta eget företag i framtiden. Det är knappt tio procent som inte ser eget företagande som en möjlig framtid.

Framtidstro

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 3.11. Framtidstro				
Uppfattning om framtiden för egen del (medelvärde, 1 är negativt och 7 är positivt)	Alla	5,7	5,6	5,7
	Tjej	5,7	5,6	5,7
	Kille	5,7	5,6	5,6

Den abstrakta frågan rörande uppfattning om den egna framtiden är svår att tolka bättre än med en känsla. Swecos uppfattning är att framtidstron är mycket god när ungdomarna, oavsett könstillhörighet eller bostadsort, har en framtidstro som ligger nära en sexa av maximalt sju. De unga vuxna har hunnit möta det komplexa vuxenlivet och många av respondenterna, ungefär 20 procent, är arbetslösa. Ändå håller sig framtidstron för gruppen i sin helhet på samma höga nivå.

Fokusområde 4. Fritid med kultur

Utblick: Fritidens betydelse för individ och samhälle

Fritiden utgör en betydelsefull del av människors liv. Inte bara för det värde som aktiviteterna representerar i sig, utan också för att hur individen väljer att tillbringa sin fritid påverkar livet även på andra områden. Fritiden har fått en allt större betydelse där idealet idag är en aktiv fritid där individen ges möjlighet att utveckla sig själv, engagera sig och få värdefulla erfarenheter. Vad som är möjligt att göra på den fritiden bestäms mycket av de resurser individen har tillgång till. Fritiden kan också utgöra en central aspekt av människors identitet.

Fritiden kan med andra ord betraktas som en investering, medveten eller omedveten, för framtiden. Motsatsen till detta skulle vara att fritiden endast fungerar som konsumtion, med litet värde för framtiden. Tidigare var utbildning ett av de tydligaste särskiljande dragen i ungdomsgruppen. Idag har valet av fritidsaktiviteter och kamrater kommit att spela en större roll i ungdomars profilering.²³

Forskning från Örebro universitet visar att ungdomar som idrottar²⁴ trivs bättre i skolan, har ökad självkänsla och får minskad risk att drabbas av depression. Vidare dricker idrottande ungdomar mindre alkohol och begår färre brott än jämnåriga ungdomar som inte idrottar eller är engagerade i föreningar. Forskningsresultaten visar också att ungdomar som börjar med en idrott vänder sin utveckling. Depressiva symptom minskar markant och ungdomarna får en bättre självkänsla. De trivs bättre i skolan och undviker att hamna i problem med lagen. Däremot visade det sig att ungdomar som lägger av med idrotten gick i motsatt riktning. Ungdomar som slutade med idrott fick i större utsträckning problem med depression, alkohol och brottslighet. De uppvisade till och med sämre resultat än ungdomar som aldrig hade idrottat.²⁵

En annan undersökning av Ungdomsstyrelsen visade att stora andelar unga upplever att de till följd av det egna kulturutövandet hade förbättrat sitt självförtroende, utvecklat sin förmåga till empati, fått nya vänner, en bättre hälsa samt bättre skolresultat. Denna positiva självskattning gällde både tjejer och killar. De upplevda positiva konsekvenserna av kulturutövandet var särskilt starka för hälsa²⁶. Sweco vill understryka att kultur inte nödvändigtvis är en fritidssyssla, men i den här undersökningen är kulturfrågorna kopplade till fritid. Kultur är också ett betydande inslag i många ungas fritid.

²³ Johnsson, G, Rotad, rotlös, rastlös – Ung mobilitet i tid och rum, 2003, Umeå universitet

²⁴ Med detta menas att ungdomarna deltar i organiserad idrott. Det vill säga där det finns vuxnas närvaro, regelbundna och schemalagda träffar och utvecklande aktiviteter.

²⁵ Özdemir M, Stattin H, Är idrott nyttigt? 2012, SISU

²⁶ Ungdomsstyrelsen, NÄR VAR HUR om ungas kultur. En analys av ungas kulturutövande på fritiden, 2011

Begränsningar i fritiden

Tabell 4.1-4.2.

		Åk 8 Län	Åk 2 Län	19-25 Län
Tabell 4.1. Tid till fritid				
Har för mycket fritid	Alla	13%	8%	19%
	Tjej	11%	5%	19%
	Kille	15%	12%	19%
Har lagom med fritid	Alla	60%	54%	56%
	Tjej	58%	50%	54%
	Kille	62%	59%	58%
Har för lite fritid	Alla	27%	37%	26%
	Tjej	31%	45%	27%
	Kille	23%	29%	23%

		Åk 8 Län	Åk 2 Län	19-25år Län
Tabell 4.2. Begränsningar i fritiden				
Det finns mycket att göra på fritiden	Alla	72%	59%	57%
	Tjej	68%	57%	58%
	Kille	76%	62%	56%
Har det senaste halvåret inte kunnat följa med kompisar på något p.g.a. ekonomi	Alla	26%	40%	45%
	Tjej	30%	46%	44%
	Kille	22%	34%	45%
Det finns något som hen skulle vilja göra på sin fritid, som många andra gör, men som hen/familjen inte har råd med	Alla	12%	15%	22%
	Tjej	13%	15%	23%
	Kille	11%	15%	21%

Större delen av ungdomarna, oavsett ålder, anser att de har lagom med fritid. Lokalt finns det i vissa fall större skillnader mellan killar och tjejer när det handlar om att ha för lite fritid. Fler tjejer anser då att de har för lite fritid. Fritidsutbudet verkar vara godkänt för de flesta, även bland unga vuxna. Ekonomin sätter dessvärre stopp för en del aktiviteter. De ekonomiska bekymren blir vanligare med åldern men det är inga större skillnader mellan kommuner.

Platser för fritid

Tabell 4.3.-4.4.

		Åk 8 Lännet	Åk 2 Lännet	19-25 Lännet
Tabell 4.3. Fritidens arenor				
Plats att träffa kompisar: hemma hos varandra	Alla	78%	79%	78%
	Tjej	85%	84%	77%
	Kille	70%	74%	80%
Plats att träffa kompisar: på ett café	Alla	3%	13%	17%
	Tjej	5%	21%	22%
	Kille	2%	5%	7%
Plats att träffa kompisar: på ett ungdomens hus, en fritidsgård eller liknande	Alla	10%	4%	0%
	Tjej	9%	2%	0%
	Kille	10%	5%	1%
Plats att träffa kompisar: i en idrottshall/sporthall eller på annat ställe i samband med idrott	Alla	21%	18%	10%
	Tjej	16%	13%	7%
	Kille	26%	23%	14%
Plats att träffa kompisar: utomhus	Alla	25%	18%	11%
	Tjej	18%	11%	8%
	Kille	31%	26%	18%
Plats att träffa kompisar: i en föreningslokal	Alla	1%	2%	1%
	Tjej	0%	2%	1%
	Kille	1%	2%	2%
Plats att träffa kompisar: i galleria eller i köpcentrum	Alla	9%	7%	6%
	Tjej	17%	12%	9%
	Kille	1%	2%	1%
Plats att träffa kompisar: i centrum/på stan	Alla	20%	18%	12%
	Tjej	24%	23%	15%
	Kille	16%	14%	5%
Plats att träffa kompisar: på en restaurang, pub, bar eller liknande	Alla		6%	25%
	Tjej		6%	25%
	Kille		6%	26%
Plats att träffa kompisar: någon annanstans	Alla	11%	10%	4%
	Tjej	8%	6%	2%
	Kille	14%	13%	8%

Hemma hos varandra är den klart vanligaste platsen att träffa kompisar. Att träffas i en idrottshall eller på stan är också vanligt. För killar är idrottshallen en vanligare markering medan att träffas på stan eller i ett köpcentrum/galleria är vanligare bland tjejer. Att träffas i ett ungdomens hus, en fritidsgård eller liknande är inte särskilt vanligt i någon grupp, även om fler högstadiel elever träffas i den miljön jämfört med de äldre. Ett undantag finns och det är i Ljusdal där ungefär en tredjedel av högstadiel eleverna träffas i ett ungdomens hus, en fritidsgård eller liknande.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.4. Utlandserfarenhet				
Har under de senaste 12 månaderna gjort utlandsresa som varat minst en vecka	Alla	49%	50%	48%
	Tjej	51%	54%	51%
	Kille	47%	47%	40%

Hälften av ungdomarna har gjort en längre utlandsresa det senaste året. Att göra utlandsresor brukar vara en indikator på välbefinnande. Länet ligger ungefär tio procentenheter under snittet för övriga kommuner som gjort LUPP 2013.

Så här frekvent utövas aktiviteterna

Tabell 4.5-4.11.

Frekvenserna i de följande tabellerna redovisas finare fördelat jämfört med frekvenser i tidigare tabeller. Anledningen till det är att aktiviteternas karaktär är mycket olika trots att de har haft liknande struktur i frågeformuläret. Det handlar i flera fall även om för kommuner betydande och resurskrävande aktiviteter, exempelvis frågor kopplade till idrott och idrottsanläggningar.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.5. Motion på fritiden				
Tränar och blir andfådd eller svettas minst en gång/vecka	Alla	85%	80%	62%
	Tjej	83%	78%	62%
	Kille	87%	82%	63%
Tränar och blir andfådd eller svettas minst en gång/månad	Alla	10%	12%	20%
	Tjej	11%	14%	20%
	Kille	8%	10%	20%
Tränar och blir andfådd eller svettas mindre ofta än en gång/månad	Alla	6%	8%	18%
	Tjej	6%	8%	18%
	Kille	6%	7%	17%

			Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.6. Idrott och motion					
Idrottare/motionärer i klubb eller förening	Varje dag	Total	14%	12%	3%
	Varje vecka		44%	29%	22%
	Varje månad		2%	3%	3%
	Varje år		3%	6%	8%
	Aldrig		36%	50%	64%
Idrottare/motionärer i klubb eller förening	Varje dag	Tjej	11%	8%	2%
	Varje vecka		48%	33%	24%
	Varje månad		2%	3%	3%
	Varje år		3%	6%	9%
	Aldrig		37%	50%	62%
Idrottare/motionärer i klubb eller förening	Varje dag	Kille	17%	17%	5%
	Varje vecka		40%	25%	17%
	Varje månad		3%	2%	3%
	Varje år		3%	5%	6%
	Aldrig		36%	51%	69%
Idrottare/motionärer men inte i klubb eller förening	Varje dag	Total	14%	14%	16%
	Varje vecka		46%	52%	46%
	Varje månad		17%	14%	18%
	Varje år		6%	7%	7%
	Aldrig		17%	13%	13%
Idrottare/motionärer men inte i klubb eller förening	Varje dag	Tjej	14%	13%	18%
	Varje vecka		45%	54%	46%
	Varje månad		19%	15%	19%
	Varje år		6%	7%	6%
	Aldrig		15%	11%	10%
Idrottare/motionärer men inte i klubb eller förening	Varje dag	Kille	13%	15%	12%
	Varje vecka		47%	49%	46%
	Varje månad		15%	12%	15%
	Varje år		7%	8%	9%
	Aldrig		18%	16%	18%
Besöker ett sportevenemang	Varje dag	Total	3%	2%	0%
	Varje vecka		18%	12%	7%
	Varje månad		21%	19%	16%
	Varje år		28%	37%	40%
	Aldrig		30%	30%	36%

			Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.6. Idrott och motion forts.					
Besöker ett sportevenemang	Varje dag	Tjej	2%	0%	0%
	Varje vecka		15%	9%	4%
	Varje månad		22%	17%	14%
	Varje år		29%	41%	42%
	Aldrig		32%	33%	40%
Besöker ett sportevenemang	Varje dag	Kille	4%	3%	1%
	Varje vecka		22%	15%	11%
	Varje månad		21%	21%	21%
	Varje år		26%	34%	38%
	Aldrig		28%	27%	29%

			Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.7. Kulturutövande					
Skriver (t.ex poesi, dagbok, bloggar)	Varje dag	Total	7%	7%	6%
	Varje vecka		8%	10%	12%
	Varje månad		9%	9%	9%
	Varje år		8%	9%	14%
	Aldrig		68%	64%	59%
Skriver (t.ex poesi, dagbok, bloggar)	Varje dag	Tjej	12%	10%	7%
	Varje vecka		13%	15%	14%
	Varje månad		13%	13%	12%
	Varje år		11%	12%	17%
	Aldrig		51%	50%	51%
Skriver (t.ex poesi, dagbok, bloggar)	Varje dag	Kille	2%	4%	3%
	Varje vecka		3%	4%	8%
	Varje månad		4%	5%	5%
	Varje år		4%	6%	10%
	Aldrig		86%	80%	75%
Sjunger/spelar instrument/skapar musik/dansar/spelar teater/gör bild (t.ex målar, tecknar, foto, film)	Varje dag	Total	20%	19%	15%
	Varje vecka		23%	18%	18%
	Varje månad		11%	12%	13%
	Varje år		11%	12%	11%
	Aldrig		35%	39%	44%

			Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.7. Kulturutövande forts.					
Sjunger/spelar instrument/skapar musik/dansar/spelar teater/gör bild (t.ex målar, tecknar, foto, film)	Varje dag	Tjej	30%	22%	16%
	Varje vecka		28%	24%	18%
	Varje månad		14%	13%	16%
	Varje år		8%	13%	13%
	Aldrig		20%	28%	38%
Sjunger/spelar instrument/skapar musik/dansar/spelar teater/gör bild (t.ex målar, tecknar, foto, film)	Varje dag	Kille	10%	16%	12%
	Varje vecka		18%	13%	17%
	Varje månad		8%	10%	8%
	Varje år		13%	10%	7%
	Aldrig		51%	51%	56%
Syr/slöjdar/snickrar/annat textilarbete eller annat hantverk	Varje dag	Total	1%	2%	2%
	Varje vecka		26%	8%	7%
	Varje månad		11%	8%	13%
	Varje år		20%	25%	28%
	Aldrig		43%	57%	50%
Syr/slöjdar/snickrar/annat textilarbete eller annat hantverk	Varje dag	Tjej	1%	1%	1%
	Varje vecka		27%	5%	6%
	Varje månad		10%	8%	12%
	Varje år		20%	29%	29%
	Aldrig		41%	57%	51%
Syr/slöjdar/snickrar/annat textilarbete eller annat hantverk	Varje dag	Kille	2%	3%	3%
	Varje vecka		24%	12%	9%
	Varje månad		11%	8%	13%
	Varje år		19%	20%	25%
	Aldrig		45%	57%	49%

			Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.8 Kulturkonsumtion					
Läser böcker (även läsplatta)	Varje dag	Total	18%	10%	15%
	Varje vecka		23%	18%	17%
	Varje månad		20%	20%	20%
	Varje år		17%	27%	26%
	Aldrig		21%	25%	22%
Läser böcker (även läsplatta)	Varje dag	Tjej	25%	11%	17%
	Varje vecka		26%	22%	18%
	Varje månad		21%	25%	23%
	Varje år		15%	27%	25%
	Aldrig		13%	15%	16%
Läser böcker (även läsplatta)	Varje dag	Kille	11%	9%	10%
	Varje vecka		20%	14%	16%
	Varje månad		20%	16%	14%
	Varje år		20%	28%	28%
	Aldrig		29%	35%	33%
Besöker bibliotek	Varje dag	Total	1%	1%	1%
	Varje vecka		8%	6%	6%
	Varje månad		22%	17%	17%
	Varje år		36%	38%	27%
	Aldrig		33%	38%	50%
Besöker bibliotek	Varje dag	Tjej	1%	1%	0%
	Varje vecka		10%	7%	5%
	Varje månad		26%	20%	18%
	Varje år		37%	43%	31%
	Aldrig		26%	29%	45%
Besöker bibliotek	Varje dag	Kille	2%	2%	1%
	Varje vecka		5%	5%	7%
	Varje månad		19%	13%	14%
	Varje år		35%	33%	19%
	Aldrig		40%	47%	59%
Går på konsert/teater/musikal/ dansuppväsning/museum/utställning/bio	Varje dag	Total	0%	1%	0%
	Varje vecka		2%	1%	1%
	Varje månad		21%	24%	25%
	Varje år		53%	55%	60%
	Aldrig		23%	19%	13%

			Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.8 Kulturkonsumtion forts.					
Går på konsert/teater/musikal/ dansuppvisning/museum/utställning/bio	Varje dag	Tjej	0%	0%	0%
	Varje vecka		2%	1%	1%
	Varje månad		23%	25%	25%
	Varje år		59%	61%	63%
	Aldrig		15%	13%	10%
Går på konsert/teater/musikal/ dansuppvisning/museum/utställning/bio	Varje dag	Kille	0%	2%	1%
	Varje vecka		2%	1%	2%
	Varje månad		20%	23%	24%
	Varje år		47%	49%	55%
	Aldrig		31%	25%	19%

			Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.9. Medborgerligt engagemang					
Deltar aktivt i föreningsverksamhet (t.ex. styrelsearbete, arrangerar aktiviteter eller liknande)	Varje dag	Total	1%	2%	1%
	Varje vecka		6%	6%	4%
	Varje månad		9%	7%	5%
	Varje år		18%	15%	15%
	Aldrig		66%	70%	76%
Deltar aktivt i föreningsverksamhet (t.ex. styrelsearbete, arrangerar aktiviteter eller liknande)	Varje dag	Tjej	1%	1%	1%
	Varje vecka		6%	7%	4%
	Varje månad		9%	8%	4%
	Varje år		20%	15%	15%
	Aldrig		64%	70%	77%
Deltar aktivt i föreningsverksamhet (t.ex. styrelsearbete, arrangerar aktiviteter eller liknande)	Varje dag	Kille	1%	2%	1%
	Varje vecka		7%	5%	5%
	Varje månad		8%	7%	5%
	Varje år		15%	15%	15%
	Aldrig		69%	70%	74%

			Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 4.10. Friluftsliv					
Är ute i naturen/fiskar/jagar	Varje dag	Total	5%	4%	6%
	Varje vecka		14%	11%	18%
	Varje månad		25%	21%	22%
	Varje år		34%	40%	37%
	Aldrig		22%	25%	18%
Är ute i naturen/fiskar/jagar	Varje dag	Tjej	5%	4%	6%
	Varje vecka		12%	10%	18%
	Varje månad		21%	20%	22%
	Varje år		36%	39%	36%
	Aldrig		26%	27%	18%
Är ute i naturen/fiskar/jagar	Varje dag	Kille	5%	3%	5%
	Varje vecka		16%	12%	18%
	Varje månad		30%	22%	22%
	Varje år		31%	40%	38%
	Aldrig		18%	22%	17%

			Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
4.11. Övrig fritidsaktivitet					
Går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Varje dag	Total	3%	1%	0%
	Varje vecka		16%	3%	1%
	Varje månad		11%	4%	1%
	Varje år		17%	11%	5%
	Aldrig		53%	80%	92%
Går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Varje dag	Tjej	2%	0%	0%
	Varje vecka		15%	2%	1%
	Varje månad		10%	3%	1%
	Varje år		17%	10%	4%
	Aldrig		57%	85%	94%
Går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Varje dag	Kille	4%	2%	1%
	Varje vecka		18%	5%	1%
	Varje månad		12%	6%	2%
	Varje år		17%	12%	7%
	Aldrig		49%	75%	90%

Idrott och motion utövas mycket frekvent. En majoritet av ungdomarna motionerar varje vecka. Klubbaktiviteterna minskar med åldern liksom det motionerande som är mer fysiskt krävande. Inga märkvärdiga skillnader finns mellan tjejer och killar eller mellan kommuner.

Kulturutövande är enligt svaren främst för tjejer. Om vi ser till den andel som aldrig utövar de kulturformer som det frågas om i enkäten skiljer det flera tiotals procentenheter mellan killar och tjejer.

Även inom kulturkonsumtion är tjejer oavsett ålder mer aktiva. Dubbelt så många killar än tjejer läser aldrig böcker, inklusive elektroniska böcker. Lika stora skillnader finns gällande att besöka olika kulturevenemang.

Det aktiva föreningsengagemanget är jämnt fördelat mellan grupperna avseende såväl ålder som könstillhörighet.

Att gå på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande är främst något för de yngsta. En ansenlig del av eleverna i årskurs åtta går till dylikt ställe åtminstone någon gång per månad. Inga större skillnader finns mellan kommuner bortsett från i Ljusdal där de betydligt oftare besöker ungdomens hus, fritidsgård eller liknande.

Friluftaktiviteter utövas åtminstone någon gång per månad av ungefär 40 procent av länets unga i de olika ålderskategorierna. Inga skillnader finns där mellan tjejer och killar.

Fokusområde 5. Tryggt och säkert

Utblick: Trygghet i skolan och i övriga samhället

I den regionala utvecklingsstrategin står att ”Människor som präglas av öppenhet, respekt, tid att lyssna, vilja att lära samt strävan att förstå ger förmåga och kraft till handling. Genom att tillsammans skapa inkluderande, kreativa och tillåtande miljöer för alla som bor, vistas och verkar i regionen bidrar vi till att alla människor känner sig motiverade att sträva efter den utvecklingsnivå som ger förutsättningar att nå sin egen fulla potential. Därigenom motverkas utanförskap och de sociala risker det medför.”²⁷

En bra skol- och arbetsmiljö, en innehållsrik fritid och goda relationer till andra människor är viktiga. Hur vi blir bemötta av andra människor har betydelse för hälsan både här och nu och i ett längre perspektiv. I grundskolans läroplan beskrivs personlig trygghet och självkänsla som något som grundläggs i hemmet men som även skolan har en viktig roll i. Vidare ska varje elev, enligt både grund- och gymnasieskolans läroplaner, möta respekt för sin person och sitt arbete. Sedan 2006 gäller lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Lagen ställer krav på att skolan ska föra ett målinriktat arbete för att motverka alla former av kränkande behandling. Varje skola är inte bara skyldig att årligen upprätta en likabehandlingsplan utan måste också utreda och förhindra förekomst av kränkningar. Från och med 1 juli 2011 ingår dessa skrivelser i skollagen²⁸.

En aspekt av rättstryggheten, utöver faktisk utsatthet för brott, är oro för att utsättas för brott. Andelen unga i åldern 16–24 år som upplevde otrygghet eller oro för att utsättas för brott (såväl våldsbrott som allvarligare egendomsbrott) minskade under perioden 2006–2011, enligt Brås nationella trygghetsundersökning. År 2011 uppgav exempelvis 16 procent att de kände sig mycket eller ganska otrygga vid utevistelse sent på kvällen och 4 procent att de undviker att gå ut på grund av otrygghet. Motsvarande siffror 2006 var 22 respektive 5 procent.²⁹

Upplevda problem

Tabell 5.1-5.2.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet
Tabell 5.1. Upplevda problem i skolan	Mobbning är ett problem i skolan*		
	Alla	18%	9%
	Tjej	16%	9%
	Kille	19%	10%
Främlingsfientlighet är ett problem i skolan*	Alla	12%	11%
	Tjej	12%	10%
	Kille	13%	11%

²⁷ Region Gävleborg, NYA MÖJLIGHETER Regional utvecklingsstrategi för Gävleborg 2013-2020.

²⁸ Skollag (2010:800), Lag (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

²⁹ Ibid.

Tabell 5.1. Upplevda problem i skolan forts.		Åk 8 Lännet	Åk 2 Lännet
Sexuella trakasserier är ett problem i skolan*	Alla	10%	7%
	Tjej	9%	7%
	Kille	11%	7%
Elever och lärare bemöter varandra med respekt*	Alla	68%	76%
	Tjej	69%	77%
	Kille	67%	76%
Våld är ett problem i skolan*	Alla	12%	6%
	Tjej	10%	4%
	Kille	14%	7%

*Frekvenserna baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på boendeort.

Tabell 5.2. Upplevelser det senaste halvåret		Åk 8 Lännet	Åk 2 Lännet	19-25 Lännet
har inte vågat gå ut	Alla	7%	8%	14%
	Tjej	10%	13%	19%
	Kille	3%	2%	4%
någon har hotat	Alla	9%	10%	8%
	Tjej	9%	10%	6%
	Kille	10%	10%	11%
någon har stulit	Alla	9%	10%	9%
	Tjej	9%	9%	9%
	Kille	9%	11%	10%
har blivit utsatt för misshandel	Alla	3%	3%	3%
	Tjej	2%	2%	2%
	Kille	3%	3%	4%
har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande	Alla	3%	2%	2%
	Tjej	3%	3%	2%
	Kille	2%	1%	0%
Inget av detta har hänt under det senaste halvåret	Alla	76%	73%	73%
	Tjej	76%	72%	71%
	Kille	77%	74%	76%

Andelarna som upplever problem i skolan är låg, men i de här fallen handlar det om frågor som bör tas på allvar även om en minoritet upplever problemen. Enligt de listade negativa upplevelserna i tabell 5.2. är det en fjärdedel av killarna och tjejerna som blivit utsatta för något. Nordanstigs högstadieskolor upplever betydligt större problem i skolmiljö jämfört med ungdomar i övriga kommuner.

Trygghet på olika platser

Tabell 5.3-5.5.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 5.3. Trygghet i hemmet				
Alltid trygg: i hemmet	Alla	89%	91%	84%
	Tjej	86%	89%	82%
	Kille	91%	93%	90%
Oftast trygg: i hemmet	Alla	10%	8%	14%
	Tjej	13%	9%	17%
	Kille	7%	6%	9%
Inte trygg: i hemmet	Alla	1%	2%	1%
	Tjej	2%	2%	1%
	Kille	1%	1%	2%
Alltid trygg: i bostadsområdet på kvällen/natten	Alla	53%	59%	56%
	Tjej	42%	42%	46%
	Kille	64%	76%	77%
Oftast trygg: i bostadsområdet på kvällen/natten	Alla	39%	32%	34%
	Tjej	46%	45%	43%
	Kille	32%	19%	17%
Inte trygg: i bostadsområdet på kvällen/natten	Alla	8%	9%	10%
	Tjej	12%	14%	12%
	Kille	4%	5%	7%
Alltid trygg: i bostadsområdet på dagen	Alla	84%	85%	87%
	Tjej	80%	80%	85%
	Kille	88%	91%	90%
Oftast trygg: i bostadsområdet på dagen	Alla	15%	13%	12%
	Tjej	19%	19%	14%
	Kille	11%	8%	8%
Inte trygg: i bostadsområdet på dagen	Alla	2%	2%	1%
	Tjej	1%	1%	1%
	Kille	2%	2%	2%

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet
Tabell 5.4. Trygghet i skolan			
Alltid trygg: på väg till eller från skolan	Alla	76%	83%
	Tjej	70%	76%
	Kille	82%	90%
Oftast trygg: på väg till eller från skolan	Alla	21%	16%
	Tjej	27%	23%
	Kille	16%	9%
Inte trygg: på väg till eller från skolan	Alla	2%	1%
	Tjej	3%	2%
	Kille	2%	1%
Alltid trygg: i klassrummet*	Alla	75%	85%
	Tjej	69%	79%
	Kille	80%	90%
Oftast trygg: i klassrummet*	Alla	22%	14%
	Tjej	28%	19%
	Kille	17%	8%
Inte trygg: i klassrummet*	Alla	3%	1%
	Tjej	3%	1%
	Kille	3%	1%
Alltid trygg: på rasterna i skolan*	Alla	70%	83%
	Tjej	66%	79%
	Kille	74%	88%
Oftast trygg: på rasterna i skolan*	Alla	27%	15%
	Tjej	31%	19%
	Kille	23%	10%
Inte trygg: på rasterna i skolan*	Alla	3%	2%
	Tjej	3%	2%
	Kille	3%	2%

*Frekvenserna baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på boendeort.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 5.5. Trygghet på fritiden				
Alltid trygg: på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Alla	58%	62%	
	Tjej	51%	55%	
	Kille	65%	69%	
Oftast trygg: på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Alla	33%	28%	
	Tjej	40%	35%	
	Kille	27%	21%	
Inte trygg: på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Alla	9%	10%	
	Tjej	9%	10%	
	Kille	8%	10%	
Alltid trygg: på stan eller i centrum	Alla	50%	51%	39%
	Tjej	40%	37%	30%
	Kille	60%	65%	57%
Oftast trygg: på stan eller i centrum	Alla	45%	43%	53%
	Tjej	55%	56%	61%
	Kille	36%	31%	37%
Inte trygg: på stan eller i centrum	Alla	5%	6%	8%
	Tjej	5%	7%	9%
	Kille	4%	4%	7%
Alltid trygg: På buss, tåg eller liknande	Alla	48%	55%	41%
	Tjej	35%	40%	31%
	Kille	62%	71%	62%
Oftast trygg: På buss, tåg eller liknande	Alla	46%	40%	53%
	Tjej	58%	53%	63%
	Kille	34%	26%	33%
Inte trygg: På buss, tåg eller liknande	Alla	6%	5%	6%
	Tjej	7%	7%	6%
	Kille	5%	3%	4%
Alltid trygg: på nätet	Alla	50%	56%	47%
	Tjej	32%	38%	33%
	Kille	68%	75%	76%
Oftast trygg: på nätet	Alla	43%	36%	44%
	Tjej	57%	51%	55%
	Kille	28%	20%	22%
Inte trygg: på nätet	Alla	7%	8%	9%
	Tjej	11%	11%	12%
	Kille	4%	4%	3%

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 Länet
Tabell 5.5. Trygghet på fritiden forts.				
Alltid trygg: på uteställen/klubbar och andra uteställen			52%	30%
			38%	21%
			67%	48%
Oftast trygg: på uteställen/klubbar och andra uteställen			42%	57%
			55%	64%
			28%	42%
Inte trygg: på uteställen/klubbar och andra uteställen			6%	13%
			8%	15%
			5%	10%

Tryggheten på olika platser skiljer sig inte nämnvärt mellan ålderskategorierna men när det handlar om att inte ha vågat gå ut så är tjejer mer utsatta än killar. Liknande siffror framträder när frågan om trygghet i bostadsområdet under kvällstid redovisas. Skillnader mellan killar och tjejer framträder mellan värderingsstegen *alltid trygg* och *oftast trygg*. Det är fler killar än tjejer som markerar att de alltid är trygga, så en viss skillnad i trygghet finns, även om den inte är särskilt tydlig bland de som markerat att de inte är trygga.

Utsatt för mobbning och kränkning

Tabell 5.6-5.10.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet
Tabell 5.6. Utsatthet för mobbning			
Har blivit mobbad eller utfrys det senaste halvåret	Alla	17%	8%
	Tjej	22%	9%
	Kille	12%	6%

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet
Tabell 5.7. Plats eller sammanhang för mobbningen**			
I hemmet	Alla	1%	1%
	Tjej	2%	1%
	Kille	0%	1%
I någon annans bostad	Alla	1%	1%
	Tjej	1%	1%
	Kille	1%	0%

Tabell 5.7. Plats eller sammanhang för mobbningen** forts.		Åk 8	Åk 2
		Länet	Länet
I mitt bostadsområde på dagen	Alla	1%	0%
	Tjej	0%	0%
	Kille	0%	0%
I mitt bostadsområde på kvällen	Alla	1%	0%
	Tjej	0%	0%
	Kille	0%	0%
På väg till eller från skolan	Alla	2%	1%
	Tjej	2%	1%
	Kille	1%	1%
I klassrummet*	Alla	6%	3%
	Tjej	9%	4%
	Kille	4%	2%
På rasterna i skolan*	Alla	11%	4%
	Tjej	15%	5%
	Kille	7%	3%
På träningen	Alla	1%	1%
	Tjej	2%	1%
	Kille	1%	1%
I en föreningslokal	Alla	1%	0%
	Tjej	0%	0%
	Kille	0%	0%
På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	Alla	1%	0%
	Tjej	2%	0%
	Kille	1%	0%
På ett uteställe	Alla	1%	0%
	Tjej	1%	0%
	Kille	1%	0%
Ute på stan eller i centrum	Alla	1%	1%
	Tjej	2%	1%
	Kille	1%	1%
På buss, tåg eller liknande	Alla	1%	1%
	Tjej	1%	1%
	Kille	1%	1%
På nätet/i mobilen	Alla	6%	3%
	Tjej	10%	3%
	Kille	2%	2%
Annan plats	Alla	3%	1%
	Tjej	4%	1%
	Kille	2%	1%

*Frekvenserna baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på boendeort.

**Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektering är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

		Åk 8	Åk 2	19-25	
		Länet	Länet	Länet	
Tabell 5.8. Utsatt för orättvis behandling på ett sätt så att hen har mått riktigt dåligt (senaste halvåret)	Flera gånger	Alla	8%	6%	8%
		Tjej	10%	8%	8%
		Kille	5%	5%	9%
Någon gång	Alla	30%	28%	32%	
	Tjej	34%	33%	36%	
	Kille	25%	21%	24%	
Aldrig	Alla	63%	66%	60%	
	Tjej	55%	59%	56%	
	Kille	71%	74%	68%	

		Åk 8	Åk 2	19-25	
		Länet	Länet	Länet	
Tabell 5.9. Orättvist behandlad av**	Sjukvården	Alla	2%	3%	11%
		Tjej	2%	5%	15%
		Kille	1%	1%	5%
Polisen/rättsväsendet	Alla	2%	2%	4%	
	Tjej	1%	2%	3%	
	Kille	2%	3%	7%	
Socialtjänsten	Alla	2%	1%	4%	
	Tjej	3%	1%	4%	
	Kille	1%	1%	5%	
Organisation eller förening	Alla	1%	1%	2%	
	Tjej	1%	1%	2%	
	Kille	1%	1%	3%	
Arbetsförmedlingen	Alla			7%	
	Tjej			6%	
	Kille			9%	
Försäkringskassan	Alla			3%	
	Tjej			3%	
	Kille			4%	
Personal på restaurang/klubb/pub/bar	Alla			4%	
	Tjej			3%	
	Kille			4%	

		Åk 8	Åk 2	19-25
		Länet	Länet	Länet
Tabell 5.9. Orättvist behandlad av** forts.				
Arbetsgivare/chef	Alla			9%
	Tjej			12%
	Kille			5%
Arbetskamrater	Alla			5%
	Tjej			7%
	Kille			2%
Skolans personal*	Alla	10%	9%	6%
	Tjej	11%	11%	7%
	Kille	9%	7%	4%
Andra elever/studenten*	Alla	14%	8%	3%
	Tjej	18%	10%	3%
	Kille	10%	7%	3%
Annand person	Alla	12%	14%	12%
	Tjej	18%	18%	14%
	Kille	7%	10%	10%
Annat	Alla	7%	7%	6%
	Tjej	8%	9%	5%
	Kille	5%	6%	7%

*Frekvenserna baseras på ungdomar som studerar i kommunen och inte på boendeort.

**Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektion är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

		Åk 8	Åk 2	19-25
		Länet	Länet	Länet
Tabell 5.10. Orsak till orättvis behandling**				
Bakgrund/hudfärg	Alla	2%	3%	3%
	Tjej	2%	1%	3%
	Kille	2%	4%	3%
Kön/könsidentitet	Alla	1%	2%	2%
	Tjej	1%	3%	3%
	Kille	1%	1%	1%
Sexuell läggning	Alla	1%	1%	0%
	Tjej	1%	1%	0%
	Kille	1%	1%	1%

		Åk 8 Län	Åk 2 Län	19-25 Län
Tabell 5.10. Orsak till orättvis behandling** forts.				
Ålder	Alla	2%	2%	5%
	Tjej	3%	3%	6%
	Kille	1%	2%	3%
Utseende	Alla	8%	5%	4%
	Tjej	11%	5%	3%
	Kille	6%	4%	4%
Funktionsnedsättning	Alla	2%	2%	2%
	Tjej	2%	2%	2%
	Kille	1%	1%	2%
Religion	Alla	1%	1%	0%
	Tjej	1%	1%	0%
	Kille	1%	1%	0%
Annat	Alla	17%	18%	25%
	Tjej	24%	24%	30%
	Kille	10%	12%	16%
Vet inte	Alla	9%	6%	9%
	Tjej	10%	8%	9%
	Kille	7%	5%	10%

**Alla procentsatser utgår från det totala antalet svarande. Ingen selektion är gjord trots att vissa enkätfrågor var dolda för respondenter som av logiska skäl inte skulle besvara dem.

Nära en av fem bland högstadieläverna upplever att de blivit mobbade eller utfrysta det senaste halvåret. Den andelen är halverad i gymnasiegruppen. Tjejer är betydligt mer utsatta än killar. De platser där mobbningen äger rum är i skolmiljö samt på nätet eller i mobilen. Övriga platser är betydligt mer fria från mobbning vilket är bra med tanke på att många ägnar mycket tid i exempelvis idrottsanläggningar eller i på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande. Inga större skillnader finns mellan länets kommuner.

Andelen som blivit utsatt för orättvis behandling så att hen mått riktigt dåligt är så hög som över en tredjedel i samtliga åldrar. Något fler tjejer än killar har upplevt detta men inga större skillnader finns mellan kommuner. *Utseende, annat* eller *vet inte* är de vanliga orsakerna till orättvis behandling, så det är rimligt att det finns en mycket bred variation av orsaker och de ligger inte inom det som enligt diskrimineringslagstiftningen är diskrimineringsgrundande. Diskrimineringsgrunderna är etnicitet, religion, kön, sexuell läggning, funktionsnedsättning, ålder och könsöverskridande identitet eller uttryck. Vanliga sammanhang för orättvis behandling varierar något beroende av ålder. *Inom sjukvården* är relativt vanligt bland unga vuxna medan *skolan* är ett vanligare sammanhang bland de yngre. *Arbetsgivare* är också förekommande bland de äldre och *annan person* är det vanligaste alternativet för alla ålderskategorier.

6. Förändringar i ungas situation

I det här kapitlet lyfter vi nyckelvariabler från de fokusområden som vi redovisat. Vi jämför enkätsvaren från år 2013 med svaren från år 2010³⁰.

Valet av frågor för jämförelse har utgått från att de är centrala inom sitt område, de kan fungera som indikatorer för åtgärder och att de är mätbara. Mätbarheten bygger på att frågorna finns med i aktuella årgångar och att frågorna inte är omstrukturerade så mycket att det inte går att jämföra. Frågor som tidigare fanns med i LUPP och som var centrala för regionen men som inte längre ställs är:

- *Planerad utbildningsnivå samt*
- *Var ungdomarna helst vill bo om tio år*

Frågor som är viktiga för regionen och som ställdes 2013 men som inte finns bakåt i historien är:

- *Nöjd med skolsituationen*
- *Jobb är anledning till att bo kvar i kommunen*
- *Studier är anledning till att bo kvar i kommunen*

I följande tabell redovisas förändringar som vi nu känner till.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 år Länet
Tabell 6.1. Förändring över tid				
Vill vara med och påverka i frågor som rör den kommun där hen bor	2010	41%	46%	33%
	2013	38%	43%	39%
Intresserad av politik	2010	23%	33%	37%
	2013	21%	32%	33%
Intresserad av samhällsfrågor	2010	29%	46%	58%
	2013	33%	44%	54%
Tror på goda möjligheter att föra fram åsikter till de som bestämmer i kommunen	2010	13%	11%	10%
	2013	17%	15%	15%
Vet inte vart hen ska vända sig för att påverka (oavsett ambitioner)	2010	53%	57%	49%
	2013	39%	44%	48%
Elevrådet lyssnas på och tas på allvar	2010	57%	48%	---
	2013	57%	48%	---
Av de som tror att de kommer att flytta kan följande andel tänka sig att flytta tillbaka p.g.a. jobb	2010	---	27%	68%
	2013	---	21%	34%
Av de som tror att de kommer att flytta kan följande andel tänka sig att flytta tillbaka p.g.a. studier	2010	---	7%	9%
	2013	---	4%	4%

³⁰ Söderhamn jämför med 2009 och Hofors jämför med 2005.

		Åk 8 Länet	Åk 2 Länet	19-25 år Länet
Tabell 6.1. Förändring över tid forts.				
Tror att hen efter gymnasiet kommer att studera på högskola eller universitet i Sverige eller utomlands	2010	---	33%	---
	2013	---	32%	---
Har haft sommarjobb senaste sommaren	2010	23%	54%	---
	2013	19%	56%	---
Kan tänka sig att starta eget företag eller är osäker på det	2010	90%	90%	93%
	2013	91%	91%	91%
Uppfattning om framtiden för egen del (medelvärde, 1 är negativt och 7 är positivt)	2010	5,8	5,8	5,6
	2013	5,7	5,6	5,7
Det finns mycket att göra på fritiden	2010	75%	65%	64%
	2013	72%	59%	57%
Har gjort utlandsresa som varat längre än en vecka	2010	41%	47%	42%
	2013	49%	50%	48%
Blivit mobbad senaste halvåret	2010	14%	7%	---
	2013	17%	8%	---
Tjejer som inte är trygga i bostadsområdet på kvällen	2010	14%	13%	18%
	2013	12%	14%	11%

Viljan till inflytande har legat kvar på en hög nivå med marginella förändringar. Även intresset för politik och samhällsfrågor ligger kvar på en liknande nivå 2013 som 2010 och glappet mellan politik och samhällsfrågor består. Inom årskurs åtta har glappet till och med ökat något.

Tron på att kunna föra fram åsikter till de som bestämmer i kommunen har förbättrats marginellt i samtliga ålderskategorier men nivån är fortfarande låg. Nivån är i linje med övriga kommuner utanför länet som gjorde undersökningen 2013.

Frågan om vart ungdomarna ska vända sig om de vill påverka har haft en god utveckling sedan 2010 eftersom fler än tio procentenheter färre nu uppger att de inte vet. Skolungdomarna har nu bättre siffror där än vad de unga vuxna har, vilket inte var fallet år 2010. Här vore det intressant för regionen att ta reda på vad som påverkat detta och gett denna positiva utveckling.

Elevråden tas till vara och lyssnas på i lika stor utsträckning nu som år 2010.

De som kan tänka sig att flytta tillbaka till kommunen på grund av jobb har kraftigt reducerats i gruppen unga vuxna. Sweco har kontrollerat frågeställningar och enkätteknik utan att hitta några justeringar som förklarar de stora förändringarna i svaren. När vi tittar på andra material med unga vuxna från andra orter kan vi se att fler kunde flytta tillbaka på grund av jobb år 2010 jämfört med 2013. Gävleborg låg dock högt jämfört med andra 2010. Det kan ha skett en attitydförändring generellt, men som är särskilt stor i Gävleborg. Det går inte att utesluta att det ligger en problematik i det stora bortfallet och att det är de som syns här. Förändringen är problematisk eftersom den kan spegla en uppfattning att jobb inte är en rimlig anledning till att flytta tillbaka till kommunen. Detta kan ses som en utmaning där regionen på olika sätt

försöker att förbättra arbetsmarknaden och individens möjlighet att arbeta i länet. Även bland gymnasieelever har gruppen minskat men inte alls lika mycket.

Andelen som tror att de kommer att studera direkt efter gymnasiet är lika stor som för tre år sedan. Där har Region Gävleborg och kommunerna mer att göra för att få gruppen att öka i omfattning och därmed höja utbildningsnivån.

Andelen som hade sommarjobb den senaste sommaren ligger kvar på samma nivå som för tre år sedan. Nivån är jämförbar med övriga kommuner som genomfört LUPP 2013.

Andelen potentiella framtida egenföretagare är lika stor idag som för tre år sedan. Framtidstron är också den oförändrad och ligger kvar på en stark positiv nivå.

Nöjdheten med fritidsutbudet är liknande idag som för tre år sedan, men bland Ockelbos högstadieelever och bland Sandvikens gymnasieelever har andelen nöjda sjunkit med närmare tjugo procentenheter.

Andelen som gör längre utlandsresor ökar.

Utsatthet för mobbning ligger kvar på samma låga, men ändå problematiska, nivå som 2010. Bland unga vuxna har kvinnorna blivit något mer trygga i sina bostadsområden på kvällarna.

Förslag till åtgärder

Följande förslag är formulerade av Sweco Strategy utifrån uppmärksammade behov regionalt och utifrån vad Sweco bedömer är möjligt att genomföra på kort sikt i kommunerna och i regionen. Förslagen är Sweco Strategys och de är framtagna av en intern panel med bred kompetens. Förslagen är avsedda att användas konkret i politiska- eller verksamhetsbeslut och/eller som underlag till diskussion inför kommande beslut. Sweco lägger inga förslag inom fokusområdet *fritid med kultur*. Anledningen till det är att vi bedömer att enkätsvaren inte föranleder någon kraftsamling inom något specifikt område där.

Inflytande och delaktighet

Bakgrund

- I regionen vill fler än var tredje ungdom vara med och påverka i kommunala frågor
- Var femte ungdom i regionen vill träffa en politiker
- 40 procent av ungdomarna som vill påverka kommunala frågor vet inte var de ska vända sig
- 80 procent av ungdomarna i regionen tror inte att det finns särskilt goda möjligheter att föra fram sina åsikter

Åtgärdsområden

Inflytande och delaktighet är i grund och botten en demokratifråga. Av de unga som har besvarat enkäten vill var tredje kunna påverka i kommunala frågor och var femte träffa en politiker, men en stor majoritet tror inte att det finns direkta möjligheter att framföra sina åsikter. Detta är allvarligt, inte minst ur demokratisynpunkt.

Skolan är det forum där man har möjlighet att nå alla ungdomar och inte bara de som redan är engagerade i demokratifrågor. Det är viktigt att öka kunskapen om vårt demokratiska system och att genom insatser i skolan öka känslan av inflytande och delaktighet. Att minska distansen till lokalpolitiken och intresseorganisationer genom att skapa personliga möten och kontakter är nödvändigt för att vända den mindre positiva synen på sin egen möjlighet till att framföra åsikter.

Det finns ett flertal goda exempel på hur detta har gjorts runt om i landet.

- Under 2013 genomfördes *gymnasiesatsningen* i Kiruna som en del av medborgardialogen i kommunens visionsarbete. Skolklasser fick diskutera samhällsfrågor genom att svara på frågor och rösta på förslag genom mobiltelefoner och mentometerknappar. Tekniken visar resultatet av klassens omröstning ”live” vilket leder till inledande diskussioner om t.ex. jämställdhet, sociala skillnader eller demokrati. De tre frågor som ungdomarna gav flest röster och kommentarer, bearbetades och formulerades som medborgarförslag och tog senare upp i kommunfullmäktige. Kirunas exempel visar på ett relativt enkelt sätt att skapa engagemang för samhällsfrågor. Betydelsefullt är också att ungdomarnas diskussioner lett fram till något konkret och att de tas på allvar. Exemplet från Kiruna är särskilt relevant eftersom kommuner med den metoden kan involvera många och inte bara de som är särskilt intresserade.
- Valrörelsen 2014 är en bra utgångspunkt för insatser riktade mot ungdomar och regionens politiska partier skulle kunna använda LUPP som grund för att föra en dialog med ungdomar. I den kommunikationen finns möjlighet att visa att politiken inte är en sluten värld och att politiker är intresserade av att ta vara på ungas åsikter, kunskaper och erfarenheter.

Swecos erfarenhet av insatser i form av till exempel medborgardialoger är att det är viktigt att det som sägs tolkas och analyseras för att bli relevant i sitt sammanhang. Åsikter som framkommer från barn och unga är ofta uttryck för ett behov som inte alltid uttrycks i klartext. Det behövs därför en bearbetningsprocess med unga för att få förståelse för vilka erfarenheter, behov och drivkrafter som ligger bakom de ungas åsikter. Förslag måste konkretiseras för att kunna tillämpas. Professioner som möter unga måste ge unga rätt förutsättningar inför processer där de ska yttra sina viljor och åsikter, för att det ska leda till realiserbara förslag. Att skapa forum för barns och ungas intresse för delaktighet och engagemang, och ta frågan på allvar, är centralt för att säkra den politiska återväxten i regionen och för att skapa en positiv bild av hemorten och en känsla av delaktighet i samhället.

Skolan

Bakgrund

- Var femte elev i regionen ser i skolan problem med trivsel, respekt, kränkningar med mera
- Viljan till inflytande i alla delar av skolan är mycket stark bland regionens unga
- Tjejer upplever ett större glapp mellan viljan till inflytande och vad de faktiskt har inflytande över

Åtgärdsområden

Inom skolan finns två tydliga områden. Det ena är starkt kopplat till ovanstående *inflytande och delaktighet*. Det andra området är att var femte elev ser problem med trivseln på skolan och att det förekommer kränkningar och mobbning.

Det finns idag som stöd för lärare och annan personal i skolan en rad handlingsplaner och åtgärdssteg mot mobbning. Sweco har i tidigare uppdrag mött många lärare som vittnar om att det ofta brister i lärarnas egna engagemang eller förmåga att ta tag i de problem som finns. En viktig fråga är därför om lärare har tid, ork och stöd i att starta den process som det innebär att åtgärda mobbning enligt gängse åtgärdsplaner.

- Det skulle därmed vara betydelsefullt att komplettera frågan om mobbning och kränkningar i skolan med att kartlägga och dokumentera lärarnas perspektiv på samma fråga. Vad behöver de för att kunna agera?
- Vi anser också att det skulle vara värdefullt att ytterligare fördjupa bilden av vad man redan idag gör för att hantera den problematik som ungdomarna som har besvarat enkäten lyfter fram. Finns något etablerat samarbete med organisationer som till exempel Friends och hur ser det ut? Hur ser föräldrakontakten ut i olika skolor?
- Vad gäller skillnaden mellan killars och tjejers känsla av inflytande i skolan är det viktigt att ta det på allvar. Varför upplever tjejerna sitt inflytande som mindre? Andra undersökningar³¹ av länet visar att regionen har en jämställdhetsproblematik som kvarstår på arbetsmarknaden och i hemarbetet. Jämställdhetsproblematiken avspeglar sig även i ohälsa. Dessa mönster grundläggs ofta tidigt i livet och det är därför viktigt att ta signaler som dessa på stort allvar och titta närmare på vad glappet ger uttryck för.

³¹ Se Swecos Socioekonomiska analys av Norra Mellansverige.

Trygghet

Bakgrund

- En av tio tjejer i regionen är otrygga i sitt bostadsområde på kvällen. I vissa kommuner är det fler
- En femtedel av regionens unga har känt sig mobbade eller utfrysta det senaste halvåret

Åtgärdsområden

Enkäten visar att det är i de egna bostadsområdena som tjejer upplever otrygghet. Det är enligt enkäten en av tio tjejer som är otrygga, men sannolikt varierar frekvensen mellan olika bostadsområden vilket innebär att otryggheten är betydligt större i vissa områden.

- Sweco föreslår att kommunen genomför så kallade trygghetsvandringar med ungdomar i sina egna bostadsområden

Det finns ett flertal exempel på trygghetsvandringar som har varit mycket lyckade. I Knivsta kommun har kommunen och fastighetsägarna samverkat. I Sigtuna kommun har återkommande trygghetsvandringar lett till en rad konkreta åtgärder³².

Trygghetsvandringar ger unga möjligheten att själva visa och berätta på vilka platser och vilka sammanhang de känner sig otrygga. Kanske finns det platser där man skulle kunna arbeta med mer belysning eller ta bort buskage, kanske ger det information om grupper/personer vars närvaro eller frånvaro stör, påverkar trygghetskänslan eller dylikt. Trygghetsvandringar ger dessutom, om de utförs på ett bra sätt, positiva effekter i form av ökad dialog mellan unga och beslutsfattare och en känsla av delaktighet och möjlighet att påverka. Det är inte heller helt ovanligt att resultatet av trygghetsvandringar leder till arbetsmarknadsåtgärder för unga där de får delta i arbetet med det egna bostadsområdet.

³² **Vänortsringen**, Sigtuna kommun

Hösten 2011 startade kommunen i samverkan med fyra bostadsföretag, polis, vaktbolaget Securitas och boende ett projekt i ett bostadsområde i centrala Märsta –

Vänortsringen – byggt i början av 1990-talet. Projektet startades i syfte att främst öka tryggheten i området, och inleddes med genomförda trygghetsvandringar i området. Projektet har därefter lett till en rad olika aktiviteter under 2011, 2012 och 2013.

Bostadsbolagen har tagit initiativ till att vilja fortsätta samverkan inom ramen för sin ordinarie verksamhet – och kommunen ser detta projekt som ett gott exempel på hur man skulle kunna driva denna typ av frågor vidare i andra bostadsområden i kommunen där insatser behövs för att skapa bättre trivsel, sammanhållning och trygghet.

Kompetensförsörjning

Bakgrund

- Nio av tio av regionens unga kan antingen tänka sig starta eget eller är osäkra på om de kan tänka sig göra det
- En tredjedel av regionens unga som tror att de kommer att flytta kan tänka sig att flytta tillbaka till hemkommunen. Regionen behöver fler som flyttar tillbaka efter genomförd utbildning.

Åtgärdsområden

Enkäten visar att en klar majoritet av ungdomarna är potentiella egenföretagare. Frågan är hur man fångar upp den potentialen och låter viljan finnas kvar för att kunna bli realiserad? Hur uppmuntrar och stöttar man unga entreprenörer? Utbildningsnivån i regionen är relativt låg och det är således viktigt att uppmuntra unga till fortsatta studier antingen via högskolor eller via yrkesförberedande utbildningar. Sweco tog nyligen fram rapporten *Socioekonomisk analys Norra Mellansverige* där en rad initiativ för att inspirera unga till alternativa livsval fördes fram. Grunden för den framtida kompetensförsörjningen läggs under skolåren. Förslagen här under är inspirerade av förslagen från *Socioekonomisk analys Norra Mellansverige*.

- Skapa "jobbmässor" för barn där de får prova på olika yrken i en lekfull miljö. Här finns också möjlighet att jobba med att luckra upp könsroller och föreställningar om vem som kan göra vad i arbetslivet. Jobbmässor är relativt vanliga för studenter där arbetsgivare ska marknadsföra sig mot en redan inriktad målgrupp. Poängen med att ha jobbmässa för barn är att det finns möjlighet att påverka attityder innan de är cementerade.
- Arrangera besök av yrkesprofessionella i skolor. Barn och unga får vara medskapande i ett projekt som speglar ett yrke som samtidigt anknyter till lokal identitet och de lokala behoven inom ett visst område. Ett exempel är Sweco-projektet "Arkitekter i skolan" som genomfördes med stor framgång i mellanstadieskolor i Helsingborg år 2010³³.
- Informera aktivt unga i studieovana hemmiljöer om högskolornas verksamhet. Ett väletablerat exempel är mångfaldsbyrån ESMeralda som finansieras av Uppsala universitet och Uppsala kommun som arbetar för att uppmärksamma och motverka den sociala och etniska snedrekryteringen till högskolan. Studentambassadörer besöker skolklasser i Uppsala kommun och pratar om hur det är att studera på högskola. Uppdraget är att förmedla att högskolan är en möjlighet för alla, oavsett bakgrund.
- Ge ökad status för praktiktiden: använd denna period framtidsstrategiskt för att introducera ungdomarna för regionens bristyrken. Gör det för att ge praktisk erfarenhet av och intresse för dessa yrken. Blanda flickors och pojkars praktikplatser på ett sätt som utmanar traditionella genusmönster i yrkeslivet.
- Visa på egenföretagande som ett möjligt karriärsval och erbjud resurser som kan stötta i att främja ungdomars egna idéer och entreprenörskapsanda.
- Titta på vad andra kommuner har gjort inom samma fråga. Sweco har till exempel tidigare arbetat med frågan i Östhammars kommun där uppdraget var att genomföra en förstudie i syfte att undersöka förutsättningar för att utveckla ett mer entreprenöriellt förhållningssätt i skolsystemet i Östhammar. En del av arbetet bestod av att kartlägga goda exempel från andra kommuner med erfarenhet av att främja ett entreprenöriellt förhållningssätt i sina skolor.

³³ http://www.helsingborg.se/ImageVaultFiles/id_46439/cf_2/Arkitekter_i_skolan_-_broschyr.PDF

Slutord

Det har varit med stort intresse som Sweco Strategys konsulter tagit sig an detta uppdrag. Mobilitet, utbildning och arbete är områden som bjuder på stora utmaningarna enligt såväl Region Gävleborgs som enskilda kommuners politiska styr- och idédokument. Enkätsvaren bekräftar att den politiska fokuseringen är fullt rimlig. Region Gävleborg och kommunerna i länet väljer att jobba brett med exempelvis inflytande, fritid och hälsa för att stimulera arbetsmarknaden med medskapande medborgare som vill bo kvar i länet. Det är en mycket sympatisk och förhoppningsvis framgångsrik strategi som Sweco Strategy gärna är med och följer och stöttar på de sätt vi är bra på.

Det som saknas i den politiska strategin är en tydligare uppföljningsmodell för att mäta framgång och måluppfyllelse. I nuvarande regionala och kommunala styrdokument finns många idéer och inriktningar som är mätbara med den metod som används i exempelvis LUPP. Med mindre justeringar, omformuleringar och med tydligare mål i dokument och verksamhet kan LUPP i nästa omgång fungera som ett utmärkt uppföljningsverktyg.

Stockholm 17 februari 2014

Magnus Björkström, seniorkonsult

Sweco Strategy AB

